SALA DE LECTURĂ

DIN CUPRINS

Pagina 2
■ ACTUALITATEA PENTRU TINERET
– Luna cărții la sate
– Lecturi fundamentale : „Proverbe românești"
– Traduceri de poezie

■ Scriitorul tînăr la maturitate
– Horia Bădescu : „Nu m-am împăcat niciodată cu lecturile superficiale..."
Pagina 3

Pagina 5
■ Cronica literară
– Lumini și umbre
■ O privire către cei care vin
– Nicolae Dragoș

■ CENACLUL LITERAR - ARTISTIC CONFLUENȚE (ședința a treia)
– Poezii de Cristian Popescu și Adela Dumitru
– Proză de Daniel Bănulescu
Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia tineretului

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

Anul VIII
Nr. 5 (332)
12 pagini — 3 lei
Sîmbătă
6 februarie
1988

Prestigiu internațional

Este un legitim temei de mîndrie pentru națiunea noastră că succesele obținute în opera de continuă ridicare a țării pe noi culmi de civilizație și progres coincid cu creșterea permanentă a contribuției românești la soluționarea problemelor internaționale, la promovarea colaborării și păcii în lume, că astăzi, ca niciodată, în istoria sa multiseculară, România socialistă, independentă și suverană, se bucură de prestigiul și respectul națiunilor lumii. Iar această densă contribuție înscrisă de țara noastră în cronica ultimelor două decenii este indisolubil legată de numele președintelui țării, secretarul general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, marele om de stat al națiunii române, personalitate de înalt prestigiu internațional, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, patriotul înflăcărat a cărui întreagă activitate este închinată prosperității și independenței României socialiste, triumfului politicii de pace și colaborare în lume.

Prin practicarea unui stil nou, de amplă deschidere planetară, România, președintele NICOLAE CEAUȘESCU și-au adus o contribuție de seamă la inițierea unor dialoguri internaționale, la identificarea unor soluții judicioase, reciproc acceptabile. În conștiința umanității, personalitatea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU a intrat ca adevărat „Erou al Păcii", sintagmă devenită sinonimă cu un efort de uriașă anvergură teoretică și practică, cu cea mai înaltă responsabilitate pentru afirmarea noilor principii de relații între state.

Numeroasele manifestări care au avut loc și continuă să se desfășoare peste hotare pentru a omagia aniversarea zilei de naștere și a peste 55 de ani de activitate revoluționară neîntreruptă a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, pun cu pregnanță în relief faptul că aprecierea de care se bucură în lume președintele țării noastre ridică prestigiul și demnitatea României socialiste între celelalte state ale lumii. Mărturii profund grăitoare ale aprecierii deosebite de care se bucură gîndirea și activitatea pre-

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC"

(Continuare în pag. a II-a)

Pictură de THEODOR PALLADY

Fulgurări

Poezia

O amforă doldora de cuvinte rare
asemeni vaselor de lut tăinuind monezi
cărora, numai după ce le jupoi cu grijă
polenul de țărînă caldă,
le descoperi sufletul etern cît însăși
neființa
în care ne prăbușim cum ciocîrlia-n lan
în vreme ce cîntecul ei continuă să ardă-n
văzduh
uluind muritorii și luminîndu-i.

MARIN LUPȘANU

Responsabilitatea scrisului

O întrebare tulburătoare bîntuie acest sfîrșit de secol, o întrebare care nu a fost pusă niciodată, din cîte știu, în momente de mai mari propensiuni literar-artistice : de ce scriem ? *Întrebarea revine în interviuri, revine în întîlnirile cu cititorii, revine, mai ales, pentru fiecare dintre cei ce trudim pe pagina albă, în clipele în care o oboseală fără obiect ne dă tîrcoale :* de ce scriem? *Ce anume din ființa umană reacționează, aproape spontan, asemenea instinctului de conservare, atunci cînd te hotărăști că fără scris nu se mai poate, cînd renunți la clipele de realitate existentă în jurul tău și te scufunzi în himerele cuvintelor, imaginînd bucurii niciodată trăite, iubiri nicicînd întîmplate ? Ce misterioase lumi ți se ivesc ție, om care altfel treci neobservat în viața „civilă", chiar banal și ușor plat în reacții, dar suveran fără drept de apel asupra imaginarului tău imperiu ? Și de unde vin ele, aceste neștiute și nevăzute lumi ? Scriem, oare, pentru a nu (se) pierde aceste traiectorii de vis și speranță ? Scriem (oare ?) pentru că știm că mulți, foarte mulți semeni au nevoie de a ne urmări pe același traseu al iluziei drumurilor nicicînd călcate ? Greu de răspuns, greu de stabilit. Oricum, niciodată întrebarea care ne răscolește nu s-a adresat tuturor, pentru că, soră geamănă, pînă la confundare, pînă acum cu* de ce scriem ? *este* de ce citim ? *Literatura a căpătat acest extraordinar impact social tocmai datorită faptului că scriitor și cititor, fiecare în parte, dar și toți laolaltă, ne punem întrebarea : care este rostul literaturii în acest sfîrșit de secol ? Eu cred că scriem și citim pentru a* exista. *Omul are nostalgia perfecțiunii sale, fie că a atins-o cîndva — unde și în ce vremuri ? —, fie pentru că nu a atins-o niciodată, dar o resimte acut ca pe o neîmplinire de care se simte răspunzător nu numai în numele său, ca ființă repede trecătoare, ci și ca om în esența și devenirea sa de care tinde să se apropie în toate actele sale și, mai ales, în actul scrisului.*

CONSTANTIN STAN

Pagina 9
■ Dezbaterea noastră : UNDE NE SÎNT TINERII ISTORICI LITERARI ?
– Participă Șerban Cioculescu, Al. Piru și Ion Rotaru

■ Dicționar de sfaturi
– Lecturile
■ Atitudini, dezbateri, controverse
– Promoția '70 – o promoție severă cu sine (I)
Pagina 10

Pagina 11
■ Gabriel Garcia Márquez : Dragostea în vreme de ciumă
■ Pași prin bătătura planetei : Dilemă în fața Parthenonului
■ Tabela de marcaj

Prestigiu internaţional

(Urmare din pag. I)

şedintelui României, ale înaltului prestigiu şi ale interesului larg faţă de politica externă românească, faţă de personalitatea proeminentă a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU o reprezintă editarea a peste 160 de volume despre şi din opera sa în ţări de pe toate continentele, în 21 de limbi, între care toate limbile de circulaţie universală. Chiar în zilele în care întregul nostru popor, tînăra generaţie a României socialiste, într-o vibrantă unitate de gînd şi simţire, omagiază aniversarea a şapte decenii de viaţă şi a peste 55 de ani de eroică activitate revoluţionară a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, marele om de stat, sub a cărui conducere clarvăzătoare România socialistă parcurge cea mai rodnică epocă din întreaga sa istorie, în numeroase ţări au apărut noi lucrări consacrate vieţii şi activităţii secretarului general al partidului nostru. Valoarea deosebită a gîndirii, activităţii teoretice şi practice, precum şi contribuţia tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU la soluţionarea problemelor cu care se confruntă omenirea sînt evidenţiate în volumele apărute în R. P. Chineză, Marea Britanie, Israel, Mexic, Turcia, Egipt, S.U.A., Grecia, Italia, Brazilia, Japonia, Kuweit, Tunisia, acestea adăugîndu-se celor apărute anterior, precum şi impresionantului număr de distincţii, ordine şi medalii ale unor state, instituţii ştiinţifice sau organizaţii internaţionale conferite preşedintelui României în semn de înaltă preţuire a contribuţiei sale la realizare idealurilor de independenţă, suveranitate şi pace ale tuturor popoarelor lumii.

ACTUALITATEA pentru TINERET

NOTE • INFORMAŢII • MICROINTERVIURI — AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Luna cărţii la sate

Cartea românească ne prilejuieşte în această perioadă clipe emoţionante. În satele noastre, unde în virtutea unei bogate tradiţii cartea este atît de mult preţuită, se desfăşoară, cu începere de duminică, 31 ianuarie 1988, „Luna cărţii la sate". Amplă manifestare culturală ajunsă la a 28-a ediţie, „Luna cărţii la sate" se bucură de cadrul deosebit de generos, emulativ, al Festivalului naţional „Cîntarea României". Genericul acestei ediţii : „Cartea în sprijinul formării conştiinţei socialiste şi perfecţionării pregătirii profesionale a oamenilor muncii de la sate, al înfăptuirii noii revoluţii agrare" este relevant în ceea ce priveşte rolul important pe care îl are cartea în societatea noastră.

La Iaşi

Scriitorii ieşeni au deschis manifestarea „Luna cărţii la sate" cu două întîlniri desfăşurate duminică în comunele Răducăneni şi Osoi din judeţul Iaşi. Dialogurile cu oamenii acestor puternice comune, prezentările de cărţi, celelalte acţiuni legate de această manifestare au fost susţinute de scriitorii **Andi Andrieş, Horia Zilieru, Nichita Danilov, Emilian Marcu, Gloria Lăcătuşu, Mariana Codruţ, Constantin Parascan**, precum şi de istoricul **Vasile Cristian** şi lingvistul **Stelian Dumistrăcel.**

În judeţul Cluj

Scriitorii din Cluj-Napoca participă, la rîndul lor, la o serie de întîlniri cu oamenii satelor din această puternică zonă culturală a ţării. Deschiderea „Lunii cărţii la sate" a avut loc în comuna Aşchileul Mare, cea dintîi carte prezentată fiind volumul omagial apărut în Editura Dacia, volum realizat cu prilejul sărbătoririi zilei de naştere a tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU.** Împreună cu **Leontin Stoica**, directorul Editurii Dacia, la întîlnirea de la Aşchileul Mare au fost prezenţi scriitorii **Petre Bucşa, Victor Nicolae**, conferenţiarul univ. **Ioan Mihuţ**, precum şi actori ai Teatrului Naţional din Cluj-Napoca. Totodată au fost prezentate în faţa locuitorilor comunei cele mai recente apariţii în Editura Dacia. În încheierea manifestării, tinerii din comună au susţinut un program artistic.

La Gura Riului şi în Sebeşul de Jos

Două acţiuni în cadrul „Lunii cărţii la sate" a organizat Asociaţia Scriitorilor din Sibiu. Fireşte, cea care a deschis manifestarea s-a desfăşurat în localitatea Gura Riului, comună al cărei nume este intrat demult în literatura română. Cea de-a doua întîlnire a avut loc în comuna Sebeşul de Jos. Scriitorii **Mircea Tomuş, Mircea Ivănescu, Ion Mircea, Rodica Braga, Mircea Braga, Vasile Avram**, precum şi redactorii **Emilia Tomescu** şi **Viorel Grecu** de la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică din Bucureşti au dialogat cu locuitorii celor două comune, prezentînd cărţi şi citind creaţie literară originală. Întîlnirile au fost urmate de recitaluri de poezie susţinute de actorii **Ion Buleandră** şi **Constantin Chiriac.**

În Dolj

Asociaţia Scriitorilor din Craiova a deschis „Luna cărţii la sate" prin două întîlniri cu locuitorii comunelor doljene Daneţi şi Mîrşani. Manifestările au prilejuit prezentarea celor două volume omagiale publicate de Editura Scrisul Românesc, volume închinate aniversării zilei de naştere a tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU** şi a peste 55 de ani de activitate revoluţionară : **Un ctitor de istorie, o epocă de aur"** şi **„Strategia dezvoltării în profil teritorial în concepţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu".** Au luat parte scriitorii **Ilarie Hinovcanu, Romulus Diaconescu, Gabriel Chifu, George Popescu, Nicolae Petre-Vrinceanu, Romeo Popescu, Ştefan Marinescu.**

Sectorul agricol Ilfov

În comuna Moara Vlăsiei din Sectorul agricol Ilfov a avut loc, miercuri, 3 februarie 1988, o întîlnire organizată de Biblioteca municipală „M. Sadoveanu" din Bucureşti. Au participat : **Al. Piru, Lucian Avramescu, Mircea Florin Şandru.**

Buzău

● Simbătă, 30 ianuarie 1988, la Biblioteca judeţeană din Buzău a avut loc o întîlnire a autorilor şi cititorilor buzoieni cu criticii literari **Al. Piru** şi **Eugen Simion** şi cu poetul **Lucian Avramescu.**

● Duminică, 31 ianuarie 1988, în comuna Pietroasele a avut loc deschiderea „Lunii cărţii la sate" în judeţul Buzău. Pe lîngă cei trei invitaţi, au participat autorii buzoieni **Gheorghe Andrei, Dumitru Ion Dincă, Corneliu Ştefan** şi **Alexandru Oproescu.**

A fost prezent **Ion Nae**, preşedintele Comitetului de cultură şi educaţie socialistă Buzău, activişti de partid, cadre didactice, tineri.

Columne pe Olt...

... se intitulează calendarul-album oferit de Ministerul Industriei Chimice şi Petrochimice. În continuarea acţiunii de prezentare a valorilor spirituale româneşti (anul trecut ne-a fost oferit sub genericul Rapsodia română, triunghiul de aur: Eminescu, Luchian, Enescu), anul acesta, calendarul-album reuneşte alte trei nume esenţiale pentru spiritualitatea românească : „Trei nume ce trimit, fiecare, spre trei personalităţi definitorii ale culturii româneşti : un mare poet, **Tudor Arghezi** — cel mai mare poet după Mihai Eminescu ; un pictor din stirpea celor inconfundabili, **Dumitru Ghiaţă**, cel care a ştiut mereu că «frumosul se cîştigă prin luptă, prin pasiune»; o strălucită artistă, **Maria Tănase**, care a înălţat cîntecul popular în zările inefabile şi eterne ale autenticităţii plenare". Alăturarea celor trei care au slujit arta nu a fost făcută la întîmplare ; poetul, pictorul, artista-interpretă vin, prin părinţi sau prin rădăcini, din aceeaşi zonă geografică a ţării.

Prezentarea exactă şi plină de sensibilitate a celor trei nume, cu dragoste pentru cuvîntul ales, cu preţuire faţă de opera lor este semnată de poetul Nicolae Dragoş.

Eleganţa şi simplitatea acestui calendar-album, frumoasa dar şi dificila sarcină de a selecta dintre poeziile lui Arghezi, opera lui Ghiaţă, cîntecele Mariei Tănase pe acelea capabile să ofere imaginea unui spaţiu săpat în inimile fiecăruia dintre noi, marchează această călătorie superbă în spaţiu şi timp inspre acei care au reprezentat cuvîntul, culoarea şi cîntecul **(A.P.)**

Salutăm apariţia volumului de versuri **„Imblînzitorul de oglinzi"** (Ed. Litera, 1988) al elevului **Ionuţ Cirjan**, poet care a debutat în paginile revistei noastre şi se numără în continuare printre colaboratorii noştri tineri în al căror talent ne punem îndreptăţite speranţe.

Traduceri de poezie

Un grupaj din poezia românească reprezentată prin Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga şi Nichita Stănescu, în traducerea lui Valeriu Butulescu, a apărut în revista **Pismo literacko-artystyczne** nr. 6/1987, din Cracovia (revistă asemănătoare **Secolului XX** din România). Alte poeme din Marin Sorescu şi Valeriu Butulescu — în traducerea celui din urmă — au apărut în revista **Tygodnik kulturalny** nr. 42/1987, din Varşovia ; iar un grupaj de **Aforisme** ale poetului-traducător a apărut în revista **Tak i nie**, nr. 16, din 17 aprilie, 1987, editată la Katovice.

Lecturi fundamentale

„Proverbe româneşti"

În matricea noastră spirituală, proverbele constituie una dintre cele mai la îndemînă, mai operante şi mai sugestive probe despre puterea de a sintetiza înţelepciune, gînd armonios şi de a sonda în temeiurile vieţii şi ale lumii. Impresionant tezaur de filosofie populară, proverbele, zicătorile, paremiile constituie pentru fiecare dintre noi un necesar exerciţiu spiritual şi, desigur, o binevenită lecţie de etică. Despre dimensiunile acestei bogăţii vorbeşte una dintre cele mai complete ediţii, scoasă de I.A. Zanne între anii 1895 şi 1903, avînd titlul **„Proverbele românilor"** (nu mai puţin de 10 volume !). Ediţie din care a selectat (în cea mai mare parte) şi George Muntean proverbele cuprinse în a sa antologie tipărită în 1984 sub egida Editurii Minerva. Consistenta antologie de **„Proverbe româneşti"** întocmită de George Muntean cuprinde peste opt mii de proverbe şi zicători alături de care se află un glosar, un indice tematic, o postfaţă şi o bibliografie.

Ce e nou în edituri

Interlocutor astăzi Vasile Văcaru

— Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. O titulatură care inglobează extrem de multe zone tematice. Cum le onorează colectivul pe care îl conduceţi, colectiv al uneia dintre cele mai mari edituri din ţară ?

— Faţă de, într-adevăr, extrem de bogata paletă tematică acoperită de Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică şi corelînd cu spaţiul pe care îl avem la dispoziţie, voi încerca să mă adăpostesc sub deviza enciclopedisticii : Multum in parvo (mult în puţin). Cu riscul horaţian, Brevis esse laboro obscurus fio (mă străduiesc să fiu scurt şi devin obscur), asumat ,voi începe, evident, cu **Micul dicţionar enciclopedic.** Ajuns la ediţia a III-a, el îşi vădeşte multiplele-i valenţe prin faptul că este încă aşteptat de mulţi cititori. Voi aminti apoi opera de mare complexitate a lui Ovidiu Drimba, **Istoria culturii şi civilizaţiei** al cărei al doilea volum a fost tipărit într-un tiraj foarte mare în 1987. Sperăm ca, ajutaţi de eruditul autor, să tipărim în 1988 volumul al treilea. Filosofia a fost prezentă în 1987 cu volume din Biblioteca de filosofie universală (Immanuel Kant — **Prolegomenele**, David Hume —, **Încercare asupra intelectului omenesc**, din Biblioteca de filosofie românească (Drăghicescu, Uscătescu ş.a.). În 1988 vor apare în aceeaşi colecţie Platon **(vol. VI)**, respectiv Camil Petrescu, **Doctrina substanţei.** Readucem la viaţă o mai veche bibliotecă de estetică în cadrul căreia apare acum C. Leonardescu, **Principii de filosofia literaturii şi artei.** Desigur, avem planuri, destul de ambiţioase pe care sperăm că le vom finaliza.

Istoria, atît de dragă, de apropiată tuturor, veche şi nouă totodată, ocupă şi va ocupa un loc central în activitatea editurii. Vom continua opera de valorificare a corifeilor istorici româneşti : N. Iorga, A.D. Xenopol, V. Pârvan ş.a., publicînd simultan studii şi monografii de autori contemporani. Nu-mi pot stăpîni regretul că **Istoria romană** a lui Th. Mommsen nu s-a bucurat de succesul de librărie pe care noi îl scontam. Ce repede s-a putut uita că Mommsen a luat Premiul Nobel pentru literatură tocmai datorită faptului că istoricul era dublat de un mare stilist.

Obligat de spaţiu, vom sări cîteva domenii, (psihologie, sociologie) şi nu voi rezista ispitei de a spera public că vom tipări cît de curînd volumul al doilea al unei cărţi de mare succes : **Mersul ideilor economice la români** de Costin Murgescu.

Ştiinţele exacte şi ale naturii vor oferi, ca şi în anul trecut, monografii din domeniile matematicii, fizicii, chimiei etc. Evidenţiind, din multele existente, cîteva titluri, nedreptăţesc pe celelalte.

O atenţie deosebită am arătat domeniilor mai noi (informatica, cibernetica, genetica ş.a.). Am iniţiat elaborarea cîtorva lucrări de sinteză pe care le considerăm ca o veritabilă comandă socială : **Compendiu de microprocesoare** şi **Compendiu de programare.** Iată cum o întrebare aparent simplă, dar completă, determină un răspuns, fatalmente, incomplet.

— Ca să echilibrăm, ce aşteptaţi de la 1988 ?

— Să se îndreptăţească aşteptările colegilor mei : manuscrise bune, cu teme interesante.

— Sînteţi un optimist, tovarăşe director ?

— Oh, da ! Atît de incorigibil încît, sper să introduc, totuşi, în editură mijloace electronice. Visez, în continuare, împreună cu cîţiva colegi „îmbolnăviţi de informatică", la un calculator. Chiar şi o configuraţie mică, de exemplu un Junior. Un efort minim din punct de vedere economic, dar cu reverberaţii mari în plan cultural.

ARETA ŞANDRU

SCRIITORUL TÎNĂR LA MATURITATE

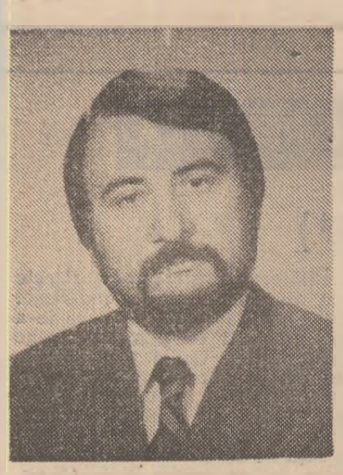

Horia Bădescu

„NU M-AM ÎMPĂCAT NICIODATĂ CU LECTURILE SUPERFICIALE, GRĂBITE, NEATENTE. PREFER O CRITICĂ SEVERĂ, DAR FĂCUTĂ PE BAZA UNEI LECTURI PROFUNDE"

S-a născut la 24 februarie 1943 în Aref, județul Argeș. Licențiat în limba și literatura română. A debutat editorial în anul 1971 cu volumul de poezie Marile Eleusii. **A mai publicat : POEZIE :** Nevăzutele Urse **(Editura Dacia, 1975),** Cîntece de viscol **(Editura Eminescu, 1976),** Anonimus **(Editura Dacia, 1977),** Ascunsa trudă **(Editura Eminescu, 1979),** Recurs la singurătate **(Editura Eminescu, 1982),** Starea bizantină **(Editura Dacia, 1983),** Apărarea lui Socrate **(Editura Eminescu, 1985). PROZĂ :** Joia patimilor, **(Editura Cartea Românească, 1981), ESEU, CRITICĂ :** Drumul spre Eleusis **(Editura Albatros, 1975) ;** Parada măștilor **(Editura Albatros, 1981).**

A primit Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca, în anul 1977 pentru volumul de poezie „Anonimus" și în anul 1981 pentru eseul „Parada măștilor". A publicat relativ recent : „Meșterul Manole sau imanența tragicului" (eseu) Ed. Cartea Românească ; Anotimpurile (versuri), **(Ed. Dacia).**

— Horia Bădescu, te-ai născut în 1943, așadar împlinești 45 de ani. Această precizare de istorie literară, ca să-i zic așa, cam pedestră, își are, din punctul meu de vedere, tîlcul ei. Consideri că aparții unei generații ? Sau e mai potrivit să vorbim de o promoție literară ? Și cărei generații/promoții aparții ?

— Aș opta mai degrabă pentru termenul de promoție. Mi se pare mai exact pentru dinamica unei literaturi, mai aproape de realitatea situării în timp, a pătrunderii altor și altor scriitori în cîmpul de forță al culturii naționale. Nu voi relua aici o argumentație pe care a făcut-o cu destulă exactitate, acum cîtăva vreme, **Laurențiu Ulici** și cu care mă simt în perfect acord. Deci, optînd pentru „promoție", vor spune că apariția **„promoției Echinox"**, devenită mai apoi, prin adausuri, unele extrem de firești, altele puțin cam forțate, **„Promoția '70".**

— Mi-ai trimis de curînd o scrisoare emoționantă legată de articolul meu, apărut cu cîteva numere în urmă în „SUPLIMENT" : „PROMOȚIA '70 — O PROMOȚIE INTERMEDIARĂ ?" Care este totuși, pe larg, părerea ta asupra unor particularități distincte, din varii puncte de vedere, asupra promoției noastre literare ?

— E o promoție cu o soartă ciudată. O promoție care a debutat strălucit și a fost întîmpinată de critică cu entuziasm. Era o reacție la valoarea acestui debut, dar și recunoașterea unei alte evidențe. Acești scriitori existau, erau de fapt înaintea botezului editorial. Erau deja niște conștiințe literare. Care făcuseră ani de zile o revistă literară. Fiindcă mai înainte de a fi o revistă studențească, **„Echinoxul"** a fost o revistă literară. O grupare cu un program chiar dacă nu teoretizat. Detectabil însă cu ușurință și pe care sînt sigur că într-o zi cineva îl va pune în pagină. Gîndiți-vă numai la numele revistei ! Un titlu care acoperă cu exactitate trăsătura fundamentală a acestei promoții : echilibrul. Programul acesta, implicat și nu explicat, poate fi regăsit pe parcursul celor aproape două decenii care s-au scurs de la apariția **„Echinoxului"**, în tot ceea ce au făcut „fondatorii" revistei, în ciuda unei benefice și vizibile diversități de modalități expresive. Am scris altă dată despre ceea ce cred eu că este estetica echinoxistă, despre acea sinteză de clasicism și expresionism care aparține acestei promoții. Au scris și alții. Ceea ce este ciudat, și nu prea, este obstinația cu care echinoxiștii și, se înțelege, „Promoția '70" s-au ferit să vorbească despre starea lor de grup. Le-a lipsit, e clar, spiritul necesar pentru aceasta. Fiecare „s-a bătut" pe cont propriu, fiecare a devenit pe cont propriu. E o viziune firească asupra vieții literare. Așa s-a întîmplat cu junimiștii, așa au făcut membrii **„Cercului literar de la Sibiu"**. Fiindcă ne place sau nu, **„Echinoxul"** este o realitate de istorie literară de acest tip. Era firesc sau nu era firesc ca absența apetențelor gregare să marginalizeze promoția în plan social, cum iarăși a remarcat, cu inteligență, Laurențiu Ulici — de altfel, singurul critic aparținînd acestui val care a făcut cu o consecvență și obstinată obiectivitate critica lui. Fiindcă, iarăși foarte straniu, dar poate de înțeles din perspectiva programului literar, **„Promoția Echinox"**, sau „'70", n-a avut ceea ce se numește „critică de susținere". Nici măcar din partea criticilor apăruți în cadrul ei. Nemanifestîndu-se, deci, ca o promoție, în datele pe care le reclamă viziunea de acum asupra unui astfel de fenomen literar, ea a dispărut în această accepțiune din zona de interes. Preluările de ștafetă — să fi devenit tot mai mult literatura o disciplină sportivă ?! — se fac peste capul ei. „Epocalele" descoperiri de dinaintea și de după această promoție exclud programatic această zonă de mare calmă. Și totuși, cît de adîncă ! Dar, ce importanță au toate acestea ? Raporturile între scriitori, între generații sau promoții au fost întotdeauna complementare. Iar gloria, pentru cei care au nevoie de ea, e o chestiune absolut personală.

— De la Ibrăileanu încoace, vorbindu-se despre specificul național se tot vorbește de fapt și despre un anume specific zonal în literatură. Cum crezi că se pune problema afirmării unui scriitor în raport cu zona din care provine. Fiind originar dintr-un anume loc un scriitor are particularități cu totul sau măcar accentuat diferite, decît altul, care provine din altă zonă geografică ? Sau nu ?

— Nu știu dacă astăzi se mai poate vorbi despre un specific zonal în afirmarea unui scriitor. E o problemă care nu m-a interesat în mod deosebit. Avem de prea multă vreme o cultură unitară, pentru ca particularitățile provinciale să mai funcționeze. Cel mai puțin în ceea ce mă privește, faptul că m-am născut în Muntenia și m-am format și trăiesc în Transilvania nu are decît o valoare biografică. În rest, mă simt ca toată lumea; un scriitor român.

— Cu cîțiva ani în urmă ai publicat o carte excepțională, ANONIMUS, pe care și acum o consider o apariție editorială de referință a poeziei românești, în genere, ea ilustrînd la o treaptă de sus felul cum se poate ajunge de la un anume dat livresc în lirică la viziunea acut personală, nu mai puțin dovedind că, pornindu-se de la folclor și netrădindu-i deloc în spirit, un poet poate dovedi o macră originalitate. Ce părere ai, acum, despre această carte ? Ce poți spune astăzi despre ANONIMUS ?

— Anonimus ?! Îmi face plăcere să-mi amintesc acea experiență. Poate nu atît de singulară, în contextul poeziei pe care o scriu, cum pare. Fiindcă spiritul care m-a condus la realizarea cărții e spiritul întregii mele poezii. Peste tot se păstrează același raport cu lumea, aceeași viziune. **Anonimus** n-a făcut decît să o certifice într-un anume fel. De ce am ales atunci însemnele unei estetici arhicunoscute ? Pentru că aparținem cu toții, o recunoaștem sau nu, aceluiași model existențial care a generat această estetică. Pentru că ea este cămașa sufletului nostru etnic, a felului nostru de a fi cel mai din adînc. Și cu sufletul acela ne ducem către viitor. El nu este perimabil. Cum nu este perimabil, în esența ei, nici această estetică arhicunoscută. Aceasta mi-a fost ambiția atunci cînd am scris cartea. Să demonstrez că viziunea mea despre lume poate fi pe deplin exprimată cu datele acestui cod estetic. Pentru că, pe de o parte, viziunea în cauză — implicînd o relație integratoare în raport cu cosmicul, cu natura, o implicare și o explicare a Eului în și prin marile mișcări care guvernează Universul, o înscriere conștientă și acceptată în ritmurile și riturile atotstăpînitoare — este viziunea unui român și rădăcinile ei se întind în timp pînă în straturile viziunii etnice, care a generat lirica populară. Iar, pe de altă parte, pentru că acel cod estetic posedă în sine virtuți de o modernitate evidentă. **Anonimus** nu este **„o introducere de un tip special în poezia populară, o dezvăluire a rafinamentelor acesteia prin exagerare".** Pentru cel care are răbdare să citească **Anonimus** în contextul cărților mele de poezie, și nu ca o bizarerie estetică, acest lucru este cît se poate de evident. El nu este o experiență singulară într-un context poetic, ci același context într-o exprimare mai aparte. Iată de ce, la întrebarea nu o dată pusă : de ce nu am continuat experiența din **Anonimus** ? — am răspuns totdeauna că nu am renunțat niciodată la ea, că ea este citibilă, într-un fel sau altul, în oricare dintre cărțile mele de poezie.

— O întrebare să-i zic obligatorie în interviul luat unui scriitor (inevitabil, prin urmare, puțin anostă, ca orice este obligatoriu). Cum privești felul cum au fost întîmpinate scrierile tale ? Acorzi o mare atenție comentariilor pe marginea a ceea ce ai scris ? Au ele vreun rol în evoluția ta literară ulterioară ? Care este tipul de critică pe care îl preferi ?

— Nu am a mă plînge de critică. N-aș face-o nici dacă aș avea motive. Am făcut eu însumi critică și știu, vai !, cît de rar opinia criticului consună cu cea a autorului. Nu spun că uneori nu mi-ar fi plăcut să fiu citit cu mai multă atenție ori cu mai puțină grabă. Pentru că nu m-a interesat niciodată comentariul favorabil, ci comentariul exact. Orice comentariu critic este, la urma urmei, o confruntare cu tine însuți. Cu tine însuți cel din pagină. Cu tine însuți cel văzut din afară și nu dinlăuntru. Cu tine însuți cel care ești, nu cel care ai dori să fii. Tocmai de aceea, tocmai pentru exactitatea acestor confruntări, nu m-am împăcat niciodată cu lecturile superficiale, grăbite, neatente. Prefer o critică severă, dar făcută pe baza unei lecturi profunde.

— Horia Bădescu, ți se spune îndeobște poet, dar ai scris și eseu, și critică curentă și roman. Prin urmare nu îmbrățișezi mai vechea opinie maioresciană, conform căreia fiecare scriitor se cuvine să rămînă cu precauție în cadrele unui anume „gen", ci pe aceea călinesciană, potrivit căreia un creator este mai întîi el însuși, indiferent de genurile în care s-a exprimat ?

— Cum spuneam, și eu fac sporadic critică. Mai ales critică de poezie. Dar nu o fac sau încerc să nu o fac din perspectiva poeziei mele. Ar fi neavenit și inutil. Părerile mele despre poezie, felul meu de a scrie poezie sînt una și actul critic altceva. Ceea ce mă interesează, atunci cînd scriu despre o carte, este felul în care ea se împlinește în contextul esteticii pe care autorul însuși o propune. Acesta fiind modul ideal de considerare a problemei. Poate că nu reușesc întotdeauna. Încerc pe cît e posibil. Aș fi însă ipocrit dacă n-aș spune că, în alegerea cărților despre care scriu nu țin seamă de afinități. E normal să te oprești mai cu seamă asupra a ceea ce îți este mai apropiat. Cît despre faptul de a fi abordat mai multe genuri... Am făcut-o pentru simplul motiv că sînt lucruri despre care vrei să vorbești și nu încap între granițele unui singur gen. Am scris proză pentru că aveam ceva de spus despre istorie, despre sensul istoriei, despre clipă și eternitate și despre omul aflat între ele, cu bietul lui ceas de existență, ceva care nu încăpea în tiparele poeziei. Am scris critică pentru că mi s-a părut că am aflat cîteva lucruri noi despre niște scriitori vechi sau pentru că am simțit nevoia să spun și altora ceea ce am descoperit că merită să fie scos la lumină în cărțile confraților. Totul e să nu uiți că fiecare gen își are legile și regulile lui. Dacă am reușit sau nu, aceasta este o altă poveste !

Interviu realizat de
VICTOR ATANASIU

Topografie

Învăț să măsor
Cît este de la un capăt la altul
al zilei,
Cum aș măsura cu buzele
Depărtarea dintre palmele tale

Cîrtița

În adînc — țara ei,
Dincolo de luncile soarelui — țara ei,
În bezna fără de capăt — țara ei ;
Un nesfîrșit exil, ai spune,
Dacă ea însăși n-ar lumina,
Dacă ea însăși,
Mai ageră decît păsările,
N-ar străbate mineralul văzduh.
Printre larve și viermi
Stăpînește vămile vieții,
Printre încîlcite hățișuri,
Păzește tainica prefacere a lutului.

Abia într-o viață o poți vedea,
Abia într-un veac glasul ei se aude,
Abia într-o eternitate
Urmele ei se pot învăța,
Rotirea subpămîntenelor galaxii.

Catren

Gavota toamnei ; cîmpuri de cenușă,
Eonul zilei împărțit la doi,
Teribile întrebările la ușă ;
Aici doar noi, doar noi, doar noi !

Lied

Uneori un cîntec,
Alteori un vîrf de cuțit
Sprijinit pe vertebrele serii ;
Îi simți răcoarea
Cum ai săruta buzele ploii ;
Undeva înlăuntru
Un gît de pasăre înfiorat de atingere,
O aripă fluturîndă
În văzduhul roșu
Al flautelor.

Antares

S-a dus vara, s-a dus anotimpul,
S-au dus zilele, nopțile
Închipuitele făpturi
Nu mai sînt, s-au dus auritele, înstelate

Arzătoarele !
Șterse sînt răsuflările noastre
De gura uscată a măceșului.
precum bătrînele nisipariițe
Cu încetineală șerpuim
În prundul luminii.
Abia dacă mîinile vîntului
Ne mai îndrumă spre hotarele zeilor,
Abia dacă umbrele noastre
Se mai îndură
De obositul ceasornic al asfințitului.

HORIA BĂDESCU

CARTEA DE CRITICĂ

Interdisciplinaritatea artelor

O carte neobişnuită, constituită din discuţiile a două personalităţi (o **carte vorbită**, deci, pentru a cita un critic binecunoscut), aparţinînd lumii artistic-culturale, este reprezentată de aceea alcătuită, în colaborare, de **Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi Iosif Sava *)**. Neobişnuită nu atit prin caracterul — să-i spunem — verbal care i-a stat la bază, ci prin subiectul propus şi realizat : acela de-a crea o liasiune, pentru intîia oară exhaustivă pe cît posibil (în limita documentelor existente), între preocupările literare şi cele muzicale ale scriitorilor noştri naţionali — „o lectură din punct de vedere muzical a unora dintre textele semnate de scriitorii români din toate timpurile" —, exhaustivă, cum spuneam, în egală măsură prin întinderea ei, aria de cuprindere incluzîndu-i pe toţi cei ce au beneficiat de o personalitate intelectuală „duală" în direcţiile amintite. Începînd cu Dimitrie Cantemir, trecînd prin toate fazele literaturii române şi ajungînd la figurile proeminente ce şi-au încheiat activitatea în prima jumătate a decadei 1960—1970, autorii îşi propun, în final, realizarea unui „al treilea volum, sub acelaşi generic, în care de la Ion Neculce şi Anton Pann, Alecu Russo şi Bogdan Petriceicu-Haşdeu, pînă la Mihail Sebastian, Vasile Voiculescu, Vasile Pârvan şi Lucian Blaga, să mai dăruim iubitorilor de cultură românească «portretele» muzicale ale altor scriitori din generaţiile care s-au petrecut din viaţă", promiţînd, în acelaşi timp, încercarea de a trasa „liniile unei istorii româneşti sub «reflector» muzical" prin însumarea „ideilor notate pe parcursul acestor eseuri".

Pînă atunci, lectura celor două volume — dintre care primul este definit prin „Muzica — o polifonie de care sufletul nostru are nevoie pentru a se înscrie", titlu înglobînd pe cele ale compartimentelor afectate fiecărui scriitor, aplicîndu-se la fel de bine şi la cel de-al doilea — oferă imagini complexe — şi surprinzătoare, pentru mai puţin iniţiaţii în culisele istoriei literare — asupra activităţii de **cronicari muzicali** şi, se-nţelege, totodată, a trăsăturii de **melomani** a scriitorilor binecunoscuţi pentru activitatea lor fundamentală. Bazîndu-se pe o profundă cunoaştere, rezultat al cercetării minuţioase a documentelor „oficiale" şi personale (scrisori, jurnale), a mărturiilor celor ce le-au fost în preajmă, ca şi a operelor literare în sine, — straniul **Pseudojurnal** al lui Anton Holban găsindu-şi completări în nuvelele şi romanele sale, în timp ce, în cazul lui Caragiale, epistolele aruncă o lumină nebănuită, asupra pasiunii muzicale pe care lectura operei o lăsase necunoscută — colocviile acestora izbutesc să redea o suită de portrete complete, am spune, prin trecerea în revistă a ambelor „genuri" de pasiune şi activitate — literară şi muzicală, inclusiv prin amintirea unor opinii critice referitoare la valoarea şi, respectiv, locul deţinut în epocă şi în istoria literaturii de către autorii comentaţi.

Cartea oferă, spuneam, o viziune **a evoluţiei** preocupărilor muzicologice ale autorilor români, pe măsura formării literaturii române, fără ca criteriul cronologic să fie totdeauna respectat (şi fără ca autorii să-şi fi propus acest lucru) ; începînd cu Dimitrie Cantemir (numit „Prinţul muzicii") şi continuînd cu perioada „copilăriei" şi „tinereţii" literaturii noastre naţionale (reprezentată de Ion Heliade-Rădulescu, spirit formator în acest domeniu, ca şi în celelalte, binecunoscute, Nicolae Filimon — „«Plebeul» patrician al muzicii", împreună cu Bolliac, Asachi, Odobescu), volumul întîi înaintează spre marii clasici (Eminescu, cu a sa „muzică a sferelor" amplu comentată, Caragiale — „Melomanul desăvîrşit", fapt relevat cu predilecţie din corespondenţa sa cu Paul Zarifopol) pentru a ajunge în perioada interbelică şi postbelică, trezind un interes deosebit prin aducerea în discuţie a lui Nicolae Iorga, Camil Petrescu, Tudor Vianu şi G. Călinescu (despre care este redat un portret complex, pe măsura omului care a fost, realizat din lecturile selective ale operei sale ca şi din anecdoticul savuros („Anecdotică şi... realitate"), împreună cu o critică substanţială a „muzicii uşoare", în care spiritul analitic şi incisiv al estetului nu se dezminte, portretul însuşi constituindu-se într-o polemică cu lucrarea care îl conţine, în privinţa „excluderii" reciproce a creaţiei muzicale şi a celei literare ; volumul următor „reia" tratarea subiectului prezentîndu-l pe Nicolae Milescu-Spătarul, cu „primele însemnări româneşti despre muzica străinătăţii", Dosoftei, Johannes Honterus şi parcurge încă o dată perioada '48 şi pe aceea a „Junimii", (reprezentată, aici, de Titu Maiorescu) împreună cu cea interbelică (Ovid Densuşianu, Ştefan Petică, D. Anghel, M. Săulescu, Anton Holban, Ionel Teodoreanu, Tudor Arghezi, M. Ralea, Ion Vinea) ; un loc este păstrat lui Barbu Ştefănescu-Delavrancea (cu care ocazie reapare figura prietenului său, I. L. Caragiale) şi Al. Vlahuţă. „Portretele" realizate astfel nu se mulţumesc să fie exclusiv „muzicale", depăşind chiar şi graniţele celor „literare" şi intrînd în portretul, să-l numim aşa, propriu-zis — reconstituit, în cazul lui Tudor Vianu, din amintirile autoarei care l-a cunoscut şi a încercat, mărturiseşte, să-i facă un portret, şi care afirmă : „Vianu avea o nobleţe somatică", ca şi din aceea, citată, a lui Geo Bogza : „Capul lui Tudor Vianu este prin el însuşi un curs de umanism". Afirmaţii neaşteptate şi fericite, ca şi reluarea lor, schiţînd astfel liniile unui portret exhaustiv, „monografic", prin perspectiva sintetică pe care o oferă.

Ce compozitori preferă, deci, cel ce au creat, de-a lungul epocilor, literatura română ? Fără ezitări, gustul sigur al acestora îi alege pe marii muzicieni germani, sau / şi italieni ; de la Asachi, care îl prefera pe Liszt şi pe V. Bellini, continuînd cu Heliade (Beethoven), Bolliac (Liszt, Rossini), Filimon (Wagner, căruia îi lăuda şi talentul literar), Ion Ghica (Mozart, Beethoven, dar care aprecia totodată şi un „tacîm de lăutari", aşa cum are ocazia s-o facă la un „zaiafet" dat de Gr. Sturdza) cu Odobescu (Mozart, Haydn, Beethoven), Duiliu Zamfirescu (Verdi, Wagner, Beethoven) şi Caragiale (Haendel, Gluck, şi care îi declara epistolar lui Zarifopol : „dacă nu aud măcar de două ori **Ifigenia şi a Patra**, mă împuşc !" — pe al cărui birou, totodată, se afla permanent bustul lui Beethoven). Acelaşi gust estetic îl descoperă pe George Enescu ori Ciprian Porumbescu — de la Xenopol, „susţinătorul tînărului Enescu", la Arghezi, relatînd o probă de comportare impresionantă a compozitorului care, dovedind o rară capacitate de compasiune şi solidaritate umană, îi cîntă „o muzică parcă dintr-o altă lume" pictorului Luchian, ţintuit pe patul de muribund şi părăsit, ori Iosif Vulcan, „încheind" cu G. Călinescu, care îi face un portret „psihosomatic", ce-l ridică deasupra celebrităţilor străine („Chipul fizic al lui George Enescu este însăşi definiţia muzicii care este proporţie"), compozitorii români dovedind astfel a se bucura de o stimă cel puţin egală cu cei de peste hotare. Un caz aparte este acela al lui Cantemir — menţionat, cum spuneam, drept „prinţul muzicii" — apreciind, în lipsa unei posibilităţi de a-l audia pe maeştrii italieni contemporani lui, (Monteverdi, Gabrielli, Scarlatti), muzica turcească, referindu-se la «superioritatea „ritmului şi proporţiile cuvintelor"» din cadrul acesteia, totodată fiind şi un muzician (cîntăreţ la ney şi tambur) recunoscut în perioada petrecută la Constantinopol.

Cartea de colocvii a celor doi maeştri ai artelor, Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi Iosif Sava, constituie, neîndoielnic, prin conţinut şi prin modul de tratare a subiectului propus, o realizare remarcabilă în domeniul disputat al interdisciplinarităţii artelor.

NICOLAE BALTĂ

*) **Muzica şi literatura. Scriitori români**, vol. I, II, Ed. „Cartea Românească", 1986, 1987.

CARTEA DE REPORTAJ

Călătorii *)

Cînd Titus Vîjeu călătoreşte (deşi mărturiseşte de la bun început că nu este „ceea ce îndeobşte se cheamă un călător"), prin locurile pe care le-a străbătut Geo Bogza, el nu i se poate sustrage vecinătăţii, uneori, absorbante. Ca şi Geo Bogza, Titus Vîjeu consideră călătoria ca „proiecţia unui sentiment" şi ca o modalitate a îmbogăţirii spirituale. Călătoria este o lectură şi, în egală măsură, lectura este o călătorie, o aventură iniţiatică. Ca şi pentru Geo Bogza, faţă de care autorul manifestă o neascunsă admiraţie (a se vedea **Sub Orion, Apusenii, Cum se naşte un rîu**), munţii „sînt o expresie a colosalelor germinaţii", ca şi pe acela, sonoritatea numelor locurilor îl lasă visător : „Iar dacă limba s-ar lăsa prin absurd uitată, ea ar putea fi recompusă din aceste nume pline de maiestate : Caraiman, Lotrului, Cumpătul, Leaota, Călimani". În fine, starea de spirit este bogziană : o neistovită forţă a vibraţiei, a laudei, o plăcere a divagaţiei, a confesiunii directe, „lirice". Ca şi Geo Bogza, Titus Vîjeu este autorul unor ode în proză ; o proză care, pe alocuri, are virtuţi poetice, cu unele imagini ce amintesc şi de Fănuş Neagu, de pildă : „Cînd mor poeţii, laptele îngheaţă în mamele lor, se face zăpadă pe care umblă sănii din os de trandafir, adulmecat la colţurile lumii de singele jumătate dormind, jumătate veghind în clinchetul aramei lui Decembrie. În decembrie noaptea este cea mai lungă din an şi poeţilor le-a plăcut totdeauna lumina..." ; sau : „Pe Tudor Arghezi îl celebrează astăzi oamenii, şi albinele, şi ierburile...", — şi în acest sens se poate cita aproape fiecare pagină.

O culegere de reportaje aşadar, al unui anumit tip de reportaj, însă : în care pînă şi naraţiunea este convertită în lirism, şi unde, pe de altă parte, evocarea unor personalităţi (Eminescu, Panait Istrati, Brâncuşi, Gr. Moisil, Arghezi, Labiş, Lovinescu, Luchian etc.), duce la realizarea unor „tablete" sau „portrete" lovinesciene ; „criticul literar" Titus Vîjeu nu-şi ascunde impresionismul, capacitatea de a evoca sau de a celebra, pornind de la o admiraţie împinsă pînă la veneraţie, convertită apoi într-un discurs propriu. Criticul literar este însă umbrit de reporter : nu exprimarea unor opinii inedite faţă de cele îndeobşte admise constituie ţelul, ci sensibilizarea cititorului şi, deci, educarea lui. Volumul apare astfel, ca o succesiune de omagii, ca o fixare sărbătorească a unei realităţi spirituale vii. **Fotografia unei iubiri** devine un album al unei familii atotcuprinzătoare, fixînd memoria culturală a unui popor, prin unele din personalităţile sale de prim rang.

Temei istoriei culturale i se adaugă aceea a istoriei social-politice mai îndepărtate sau contemporane, la care autorul revine adeseori. Pe urmele lui N. Bălcescu, Mihai Viteazul este astfel elogiat : „Sute de ani a crescut ţara un cal, cel mai frumos cal din istorie, spre a-l dărui viteazului voievod Mihai." Lui i se alătură Horea, Avram Iancu, Dinicu Golescu, Al. Ioan Cuza, sutele de mii de eroi anonimi de la Mărăşeşti şi alte zeci, sute de mii de eroi ai armatei române care au eliberat ţara de fascism (**În numele libertăţii, Pe Mureş în sus, pe Mureş în jos, Apărătorul etern**).

Tema fundamentală abordată de Titus Vîjeu este, deci,intr-o formă sau alta, ţara : „Cea mai frumoasă statuie e Ţara. Privighetori albastre îi brăzdează cîntecele, visle de-argint îi ţin marea aproape şi munţii îi vindecă dorul de înălţimi. Ţara e cea mai frumoasă statuie, cea mai vie, nemuritoare, cu năvoade îngreunate de peşti, cu aripile păsării-deltă deschise a zbor, cu oraşe navigînd spre iubiri — cu oamenii, marmori însufleţite desăvîrşind conturul iubit al patriei, cea mai frumoasă statuie."

CRISTIAN FLORIN POPESCU

*) Titus Vîjeu, **Fotografia unei iubiri**, Ed. **Albatros**, 1987.

retuş

Liviu Rebreanu şi tinerii actori

Am cunoscut aici, în Capitală, nu de mult timp pe actriţa Maria Bălăcescu (n. 1904), fiica scriitoarei Eufrosina Pallă-Arion şi a sculptorului Constantin Bălăcescu, distinsă intelectuală şi discretă memorialistă. După strălucite studii urmate în oraşul lumină al Europei, Paris, tînăra şi foarte talentata artistă, atît de preţuită de Raphael Duflos de la Conservatorul de artă dramatică din capitala Franţei, a fost angajată la Teatrul Naţional din Bucureşti în timpul directoratului prozatorului Liviu Rebreanu (1928—1930 ; 1940—1944). O mărturie şi totodată o confirmare a acestui fapt o constituie misiva pe care o expediază Liviu Rebreanu doamnei Maria Arion, sora lui C. C. Arion şi a Eufrosinei Pallă : **Teatrul Naţional, Cabinetul Directorului, Bucureşti, 4 februarie 1929, Mult stimată doamnă, Îmi fac plăcerea a vă da acest răspuns întîrziat, dar bun şi definitiv : azi, în urma unui examen şi deci cu împlinirea tuturor formelor legale, de faţă fiind membrii comitetelor reunite şi criticii dramatici ai ziarelor, am reuşit să obţin un aviz favorabil unanim pentru d[omnişoa]ra Maricica Bălăcescu. Astfel, pe baza acestui aviz, am putut angaja ca probistă, în locul păstrat vacant de mine înadins pentru d[omnia]sa, pe d[omnişoa]ra Bălăcescu. Angajamentul făcut în aceste condiţiuni e irevocabil şi deci situaţia d[omnişoa]rei Bălăcescu în Teatrul Naţional definitiv consolidată. Deosebit de mulţumit dacă prin comunicarea aceasta voi putea fi agreabil majestăţii sale şi d[umnea]voastră, vă rog să primiţi, mult stimată doamnă, expresiunea respectului meu devotat. Liviu Rebreanu.** Pe scena Naţionalului bucureştean actriţa Maria Bălăcescu a interpretat cîteva roluri deosebit de valoroase care i-au adus o faimă binemeritată. Revistele de specialitate şi ziarele din epocă îi menţionează numele la loc de cinste, iar cronicele de spectacol sînt unanim favorabile. Deşi a rămas scurt timp în teatru, din cauza unei sănătăţi precare, activitatea Mariei Bălăcescu suscită un interes mai sporit din partea istoricilor teatrului românesc. Simplele menţiuni de pînă acum nu conving.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte

de LINU

George Arion, Dialogul continuă, vol. 3, Editura Eminescu, 1987.

Ca autor de interviuri, George Arion obţine tot ce vrea de la interlocutorul său.

Cronica literară

de AL. PIRU

Lumini și umbre

A trecut aproape un deceniu de cînd sub masca louysianei Bilitis, **Viola Vancea** parcurgea Hadesul, primul său spațiu liric, către un imaginar fiord al purității, în întîmpinarea unui nou Tristan. Și iat-o acum, după alte trei popasuri, încheiate în 1984 cu superba declarație oximocronică **Ucide-mă fericire**, făcînd o nouă întrerupere pentru ceea ce numește, nu fără ușoară ironie, o **Haltă în paradis** (Cartea Românească, 1987).

Sînt, și în acest volum al Violei Vancea, multe nume de autori (Hölderlin, Emil Botta, Gogol, Swift, Erwin Wickert, Saint-Exupery), personaje, îndeosebi shakespeariene (Mercutio, Hamlet, Polonius), opere de artă, precum Sfîntul Sebastian (pictat de Mantegna, Matteo di Giovanni, Antonello da Messina), diverse nume proprii. Nu e însă nici paradă de erudiție, nici alegere de motive, ci mai curînd distanțare și reformulări, adoptînd, de pildă, pentru reprezentarea naturii stilul comic, pe englezește **funny** : „Mă bucur de viață, șoptește firul de iarbă / și eu, sare înfipt pînă în prăsele cuțitul / mă bucur de viață, geme sania pe asfalt / tu, se umflă o rimă lepădindu-și inelele / un popor de segmenți / sub vrejul dovleacului / hei, tu, acolo, în fundul grădinii / agață-te, strînge din dinți / apucă taurul de coarne / spuse rîzînd în hohote curcubeul / mîngîindu-și mustățile multicolore / cu colții în pielea taurului / umflată de vînt".

Nouă poezii au drept titlu **Apocrif** și un motto care nu-i decît un punct de plecare pentru o dezvoltare proprie. **Pacea (Der Frieden)** a lui Hölderlin era o invocație pentru instaurarea în inimi a dorinței de a rămîne în viață („Bleiben im Leben"). În **Apocrif I**, Viola Vancea deplînge pe războinicii „prăfuiți, anacronici" care au împuns eternitatea cu un corn de ghips, fiindcă, în curînd, nu vor fi decît piese de muzeu, „mostre într-o sală pustie". În faimosul **Cîntec de soartă** din romanul Hyperion, Hölderlin dorea pentru chinuiții muritori putința mîntuirii de bîntuirile sorții. În **Apocrif II**, Viola Vancea ne spune că azi nu mai există nici un locaș de odihnă și turnul lui Hölderlin a devenit „mai familiar decît pasajul subteran al Universității". Cînd era copil **(Da ich ein Knabe war)**, Hölderlin găsea pacea în crîngul cu flori și adierile văzduhului, nu este posibil ca „trunchii de fag și stejar să devină azi gratii", iar cerul „o cupolă mînjită de sînge" **(Apocrif III)**. Nu exemplific, mai mult, întrucît sper că am făcut dovada cît de departe de epigraf sînt versurile poetei, cît de originale. Era și normal. La distanță de două secole, viața și meditația lirică asupra ei s-au schimbat. Au apărut neliniști noi, soluții noi.

Frumos este a spune că o vioară, în care timpul și-a muiat sarcastic arcușul, rămîne mută chiar cînd ar trebui să comunice cuvinte patetice („Eu aș putea să mor pentru tine" sau „Eu aș putea să fac moarte de om pentru tine"). Interesantă e metafora crabului cu chip omenesc care suge măduva ceasului dînd timpul înapoi. Poezia are formă de haiku. Există și alte poeme în „raccourci" : „În groapa cu lei / zăpadă amestecată cu sînge // Silueta paznicului / tremurînd ca o flacără / între fălcile fiarei" ; „Un măr împărătesc. / Pe afară, focul își face de lucru. / Înăuntru, neaua zemoasă. / Rîndunici în malul de calcar, simburii" ; „Fildeș talisman / smuls din gura încleștată. // În oglindă joacă apa flăcărilor. / Ghizdul ei înghite lacom / întunericul care se lățește. / O zebră dimineața cu gleznele frînte" ; „În această pădure cu esențe tari / cerbul își caută adăpost / prin galerii, ca o cîrtiță. // În globul roșu al mărului / viermele voios deretică. / Freacă, spală, mută pereții / cu simburi cu tot".

Metafora e adesea la Viola Vancea o substituție de sens. Poezia cu titlul **Imortalitate** se referă la arta fotografului : „Cum alergi tu să-mi fii de ajutor / cu un gînd, cu un ceai, cu un sfat. / Cum îți așezi dioptriile, / crocodil cu vederea scurtă, / peste ochiul rece / gata să ne înghită în camera neagră, în mineca vetustă cu crețuri". Aici avem o prevenire la început : „Parcă am fi marionete sub mineca neagră / a unui fotograf din Cișmigiul arhaic". Alteori însă, sensul real trebuie ghicit. În **Pielea ursului**, de exemplu, se pleacă de la înțelesurile zicalelor care implică respectivul animal. „A vinde pielea ursului din pădure" înseamnă a oferi ceva ce nu posezi încă. Dar ce va să zică : „Eu încă mai aștept pielea ursului din pădure"? Este vorba probabil de un om „ursuz" care, pretextînd că vînează, s-a pierdut în pădure, de unde nu se mai întoarce. Într-adevăr, femeia afirmă : „De la tine nu mai am nici o veste". Ceea ce urmează („știu doar că tu acolo îți faci datoria") nu mai e atît de sigur, fiindcă mai departe citim : „S-ar putea chiar să fii fericit / În timp ce pregătești focul lîngă colibă / Tai vreascuri mărunt și aștepți / Deodată cu mirosul de carne / Să lasă întreagă din flăcări / pielea mea pe care zilnic o vînd pe nimic / Iar fiarei gata să-ți frîngă grumazul / Îi dai faguri cu miere o stringi ca pe o haină la piept". Așadar cel care frige pielea femeii lăsată acasă a ademenit o fiară și mai strașnică sau a fost el însuși vînat, încît i se așteaptă zadarnic pielea, mai ales că „prin părțile noastre vînatul a fost demult interzis". Efectul e al ambiguității limbajului. O cupă prevăzută cu o veveriță, un rython primit în dar, dă celei care încearcă să bea din ea nu senzația unui sărut, cum se spera, ci a unei mușcături animalice. Compunîndu-și o figură umilită, ființa îi adoptă forma, capătă nu numai fizionomia măștii, dar și dispozițiile ei **(Obiect de preț)**.

Haltă în paradis ? Văd cîteva persoane ce intră în relație cu poeta, specimene față de care vorbele rele nu sînt economisite. Să fie vorba de o sirenă așteptată de cineva pe plajă în **Balena cu solzi** ? „Tu aștepți balena cu solzi / să-și lase carnea pe nisipul încins. / Mană cerească grăsimea ei albă / pe care mîncînd-o ai putea să ajungă / la mii de mile distanță de casă /, toboșar mesager al iluziei. / Tu aștepți balena cu solzi / să-și înfigă fierăstraiele dulci / să troznească putredul vas, corabia lui Noe / în timp ce maimuța cîntă joacă la bilci / pe taraba de scînduri / La Cumparcita, Ramona, A rivederci". Și alta, **Con amore**, despre un naufragiat, o epavă umană : „S-a folosit de toți prietenii lui cu înțelepciune / unii au fost adăpost pe viscol și ger / alții, vara, iarbă fragedă / tocată între dinții mărunți ca de șarpe. / S-a folosit la nevoie de toți prietenii lui/ prefăcuți, pe rînd, în așternut proaspăt / carafă cu vin, halcă rumenită / ce-și lasă sucul în barbă. / Acum doar moartea se mai joacă tîlhărește cu el / în scoica uscată a urechii / îi aruncă sudalme / țeasta i-o umple cu pui de năpîrcă / sub ștergarul cu pîine ca iasca / rod șobolanii / în carafa golită lucește / un grăunte de arsenic".

Sarcasmul face încă o dată cea mai bună casă cu poezia.

O PRIVIRE CĂTRE CEI CARE VIN

Nicolae Dragoș

Șanse de afirmare

De mai multă vreme, în coloanele **Suplimentului literar-artistic al Scînteii tineretului**, mai pregnant decît în ultimul timp în a iniția radiografii spirituale asupra realităților celor mai tinere promoții de creatori, sînt găzduite, cu generozitate, opinii despre condiția și șansele, de exprimare și afirmare ale „celor care vin". Sub semnătura unor critici literari interesați de fenomenul cultural contemporan în complexitatea sa, vădind o stăruitoare atenție față de tinerii creatori (Șerban Cioculescu, Laurențiu Ulici, Eugen Simion, C. Stănescu, Mircea Martin, Alex. Ștefănescu, Mihai Coman), sau a unor editori (Valeriu Râpeanu, Florin Mugur, Mircea Ciobanu) au fost emise idei, atitudini și sugestii, opinii cu valoare principială deosebită. Sînt, toate laolaltă, un argument elocvent că problema „schimbului de mîine" al literaturii noastre preocupă, că există conștiința datoriilor ce revin uniunii de creație, instituțiilor de cultură, creatorilor înșiși în legătură cu necesara cunoaștere a virtualilor poeți, prozatori, dramaturgi, precum și cu sprijinirea întîilor pași către conștiința publicului. Prin aceasta se realizează, în fapt, o legătură semnificativă cu ceea ce s-ar putea numi una din trăsăturile distinctive ale tradiției noastre culturale : preocuparea pentru viitorul literaturii române. Argumentele tradiției sînt nenumărate, fie că ele se prezintă sub înfățișarea testamentului intîiului dintre poeții Văcărești, cel care a lăsat moștenire urmașilor, pentru memoria veacurilor, „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", fie că se înfățișează sub îndemnul generos pentru vremea sa al marelui Heliade Rădulescu, ori sub acela al inegalabilei rigori critice, purtînd semnătura lui Titu Maiorescu, adînc preocupat să discearnă valorile certe ale literaturii momentului și să propună, spre a evita confuziile păgubitoare, distincțiile necesare între aceste valori și veleitarismul nutrit din licorile unei „beției de cuvinte" fără perspectivă estetică. Dar mai ales va rămîne mereu ca un reper de conduită spirituală actul de conștiință patriotică a lui Iosif Vulcan, scriitorul și gazetarul care oferea cu atîta încredere coloanele bătrînei reviste „Familia" unui tînăr elev ce-l impresionase prin poemele propuse și avea să devină spiritul tutelar al culturii române, expresia ei genială, poetul Mihai Eminescu. Prin timp, atîția alți scriitori, oameni de cultură și-au înnobilat opera și viața printr-o mereu atentă privire îndreptată spre cei ce, la vremea respectivă, urmau să ilustreze viitorul literaturii române. Ce altceva făcea Macedonski prin celebrul și pitorescul său cenaclu, sau Lovinescu, urmînd în fapt — în momente istorice diferite, cu programe literare innoite, adecvate evoluției spirituale — exemplul „Junimii", locul unde geniul eminescian s-a întîlnit, sprijinindu-l, cu marele talent al humuleșteanului Creangă ?

Preluîndu-se o asemenea veritabilă lecție de istorie literară, în anii de nou destin românesc, problema generațiilor de mîine ale culturii a fost transferată, mereu mai conștient și hotărît, de la preocupările unor grupuri culturale, la acelea ale societății înseși. Cultura devenind o problemă de stat, în mod firesc viitorul ei a devenit o problemă a întregii națiuni. Să notăm, cu legitimă satisfacție, faptul că referindu-se la literatură, la misiunea și răspunderile ei, definind orientări de amplă cuprindere umanistă, secretarul general al partidului a apreciat, nu o dată, contribuția generațiilor tinere, cerînd să se manifeste maximum de atenție față de condițiile necesare sprijinirii și stimulării actului creator, față de modul cum se realizează de către acestea cunoașterea vieții și implicarea în viață, în așa fel încît creațiile datorate celor mai tineri autori să se afle în consonanță cu spiritul epocii, să anticipeze cu profunzime spiritul viitorului. Se află neîndoios un program practic de acțiune pentru publicațiile culturale, pentru edituri, pentru alte instituții de cultură sau uniuni de creație, în concepția partidului cu privire la menirea operei de artă, la rolul creatorilor — deci și al tinerilor creatori — în societatea de azi. Și sînt numeroase exemple care dovedesc preocuparea pentru concretizări ale unor asemenea generoase orientări. A devenit, astfel, un fapt de istorie literară rolul ce a revenit **Cenaclului „Nicolae Labiș"** al revistei **„Luceafărul"**, acum mai bine de două decenii, după cum, mai aproape de zilele noastre, rolul cenaclului aceleași reviste sau **Cenaclului „Confluențe"** al **Suplimentului literar-artistic al Scînteii tineretului**, ori rolul unor cenacluri universitare în selectarea și stimularea noilor talente. Se face totul în acest scop ? Răspunsuri la o asemenea întrebare au fost deja formulate, multe dintre ele întrunind, cred, și acordul „celor ce vin". Firește, trebuie pornit de la adevărul, ușor de constatat, că — față de acum 2—3 decenii — prin largul acces la cultură, prin creșterea numărului publicațiilor culturale și al editurilor, prin democratizarea vieții noastre culturale, numărul celor ce bat la porțile literaturii a crescut considerabil. Se cuvine adăugat imediat : nu numărul conferă valoarea unei culturi, ci calitatea, valoarea operelor propuse. Să nu uităm, încă o dată, diversitatea de situații care mărturisesc că fiecare talent adevărat și-a împlinit destinul literar în alt chip. Ca să se decidă să-și adune stihurile într-o carte, Arghezi a așteptat pînă la 47 de ani cînd era deja un poet și un creator receptat de o bună parte a conștiinței critice a perioadei respective. Însuși Eminescu, al cărui destin tragic va prilejui reflecții interogative pentru conștiința viitorimii, nu a fost, după cum se cunoaște, autorul sumarului unicei cărți de poezie, apărută în ediții succesive în timpul scurtei sale vieți. Titlurile volumelor de poeme purtînd semnătura lui Bacovia, această voce inconfundabilă a liricii românești, sînt puține, dar ele alcătuiesc o mare operă, în timp ce, mult mai productivi, alți autori din epocă pot fi consemnați cu un număr mult mai mare de cărți purtîndu-le semnătura, dar nu neapărat și cu o operă. Aflăm, de asemenea, un motiv de meditație și în destinul unui alt mare poet român — Nicolae Labiș, care printr-o rară vocație și surprinzătoare intuire a drumurilor viitoare ale liricii contemporane a făurit o operă, deși nu a avut șansa de a trăi o viață.

Vor asemenea exemple să descurajeze legitima dorință, uneori precipitat afirmată, a unora dintre „cei ce vin" de a-și vedea cît mai repede strînse versurile sau prozele între coperțile unei sau unor cărți ? Nicidecum. Și sînt convins că sînt multe de făcut în a veni mai bine în sprijinul talentelor adevărate — și din fericire există numeroase asemenea talente, din rîndul celor mai tineri creatori, ce se cer așezate în orizonturi de demnitate, concursurile pentru debut ale editurilor ca și atît de numeroasele concursuri literare care — proliferînd și neavînd un statut de calitate — nu o dată, în loc să stimuleze valoarea, încurajează amatorismul. După cum este foarte adevărat că n-ar putea fi o eroare mai mare decît a cere celor de mîine să imite în scrisul lor, cu docilitate și cumințenie, pe cei de azi sau de ieri. Fiecare creator se exprimă și devine creator cu adevărat în măsura în care, în grade diferite, aduce o contribuție proprie de originalitate și sensibilitate la edificarea eternului monument al cuvîntului românesc. Literatura putînd fi condiționată de climat, dar neputînd fi — în opinia mea — o problemă de grup; fiecare autor asumîndu-și destinul literar pe cont propriu.

Și „cei care vin" vor aduce propriile argumente literare ce se cer întîmpinate mereu, deopotrivă, cu generozitate și discernămînt. În cele din urmă un poem sau o carte nu vor fi nici mai mult, nici mai puțin decît ceea ce reprezintă și conțin cu adevărat. Negarea lor violentă sau supralicitarea excesivă, dincolo de marginile adevărului lor uman și estetic, supralicitarea conjuncturală, dictată de păgubitoare orgolii sau interese de grup pot fi două atitudini de o anume concretețe în spațiul prezentului, dar trecătoare și inoperante în perspectiva obiectivității viitorului. Iată de ce cred că în actul receptării critice a creației celor mai tineri autori (chiar dacă încă nu au fost consacrați prin cărți tipărite) se cuvine întotdeauna să identificăm un adevărat cult al sprijinirii diversității opțiunilor artistice, orice tendință de orientare unilaterală a drumului tinerilor creatori, ignorînd structura, personalitatea diferite ale acestora și multitudinea unghiurilor de abordare sociale și umane — conferite de evoluția societății noastre, dar și de maturitatea culturii actuale — nu pot fi de folos dezvoltării sănătoase a literaturii de mîine și nici consacrării unui climat cultural propice împlinirii vocațiilor autentice. Prin înseși dezbaterile de față **Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului** aduce contribuții la crearea premiselor unui climat literar constructiv, stimulant. Un climat care va îngădui „celor care vin" să nu ignore cu suficiență pe „cei care sînt", pe „cei care au fost", precum și „celor care sînt", să nu privească nici o clipă cu placiditate și indiferență spre „cei care vin". Rămîn deci, mereu actuale acele gesturi culturale memorabile purtînd semnătura unui Iosif Vulcan sau Titu Maiorescu față de marele tînăr răsărit în orizonturile poeziei drept Luceafărul ei, ca și acele superbe definiții lirice prin care Eminescu își omagia, în **Epigonii**, înaintașii. „Cei care vin" azi pentru mîine, vor deveni, la rîndul lor, „cei care sînt" mîine, pentru „cei care vor veni" mai tîrziu. Această dialectică a devenirilor poate fi mereu folositoare tuturor vîrstelor.

ŞEDINŢA
A TREIA

CENACLUL LITERAR –

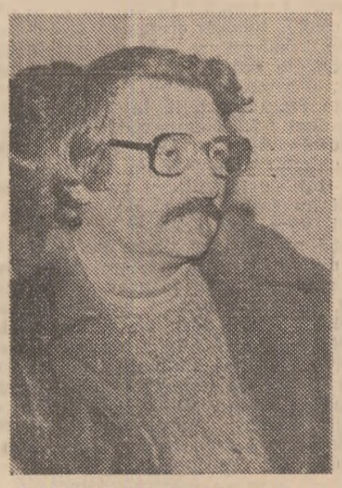

LAURENŢIU ULICI şi „cei care vin"

Cum a fost

Joi, 4 februarie, la sediul Ansamblului artistic al U.T.C. s-a desfăşurat prima şedinţă din acest an a Cenaclului literar-artistic „Confluenţe". În cuvîntul de deschidere, poetul Lucian Avramescu a expus intenţiile publicaţiei noastre privind o mai directă şi o mai substanţială sprijinire a valorilor tinere, a creatorilor care — prin ceea ce izbutesc — merită să-şi vadă lucrările tipărite în revistele de cultură şi chiar între coperţi de carte.

Argumentarea în fapt a programului ca revistă a Uniunii Tineretului Comunist s-a făcut şi prin noua şedinţă a Cenaclului unde au citit şi de această dată creatori tineri din noile valuri sau promoţii. Este vorba de elcva Adela Dumitru, membră a Cenaclului literar „Săgetătorul" (condus de Tudor Opriş) al elevilor bucureşteni şi de studenţii Cristian Popescu şi Daniel Bănulescu, membri ai Cenaclului literar „Universitas" (condus de Mircea Martin). În pofida unei aparante diferenţe de limbaj şi chiar de vîrstă, cei trei creatori au argumentat prin poeziile şi prozele citite că aparţin unei singure mişcări spirituale, că s-au format şi se formează într-un climat cultural generos.

În general comentariile au fost la obiect şi chiar dacă cei mai mulţi dintre participanţii la această şedinţă nu se cunoşteau între ei (destui cenaclişti, în pofida iernii, au venit de la distanţe mari, din provincie) intervenţiile au fost numeroase şi bine venite. Sigur, munca amănunţită de îndrumare (estetică şi chiar morală) se desfăşoară şi trebuie să se desfăşoare în cenaclurile de unde vin tinerii creatori. Programarea lor în Cenaclul „Confluenţe" este un prim pas către consacrare. Noi credem că programarea celor trei autori exprimă o justificată opţiune a Suplimentului literar-artistic al „Scînteii tineretului".

Au comentat : Dan-Silviu Boerescu, Victor Atanasiu, Iulian Costache, Aureliu Goci, Gheorghe Iova, Diana Barbu, Ionuţ Cirjan, Mihai Antonescu, Bogdan Teodorescu, Constantin Menagache şi Laurenţiu Ulici.

Şedinţa a fost condusă de poetul Lucian Avramescu.

Cristian Popescu

Poezii citite în cenaclu

Sfaturi din partea mamei

Pe Cristi trebuie să-l înţelegeţi. Spune el multe despre noi, dar să nu-l luaţi în serios. El ne iubeşte şi ne respectă, iar noi am crezut întotdeauna în talentul lui. Cînd scrie despre mine că sînt cochetă şi că el nu stringe doar negru sub unghii, ci şi un fel de roz, la degetele mici, ca să nu mai dăm bani pe pudră şi pe ruj, o spune, aşa, cu delicateţe şi se gîndeşte de fapt la micile mele economii. Aşa e el. Nu e făcut pentru lumea asta. De fapt, am şi eu o mare parte din vină : atunci, în alea nouă luni, cît l-am ţinut în pîntec, am avut prea multe vise. Mai multe pe noapte. Nu dormea înadins ca să se uite la ele. Îl simţeam eu cum vrea să mă stringă în braţe pe dinăuntru, dar n-avea, săracul, de ce să apuce. Şi atunci dădea din picioare, cum fac golanii la film, la cinema, cînd se întrerupe sonorul. Asta e. Ce mai poţi face acum ? Am auzit că dacă te prăpădeşti în somn, visul rămîne acolo, între tîmple, ca un cristal. Am să las vorbă să mi-l scoată cu grijă, să nu-l spargă ca să se uite Cristian la el cînd vrea. Că degeaba stringe oricîte femei în braţe. Am citit şi-n cărţi. Degeaba. Aşa că ultimul meu vis i-l las lui.

Trebuie să-l înţelegi. Să nu-l luaţi în serios. Nu scoate o vorbă zile întregi. Întotdeauna i-am spus : „Băiatul mamei, nu-ţi mai fă atîtea probleme. Că-ţi spăl şi-ţi calc, că tot pe capul meu trăieşti, că mi-am sacrificat viaţa. Ştiu eu ce se-ntîmplă după ce mori. Cum ajungi acolo începi să-ntinereşti. Dar nu oricum. Că aceiaşi ani care îţi îmbătrînesc copiii, te întineresc pe tine. Tot în familie. Cînd ai să-mbătrîneşti şi tu, eu voi fi nurlie, frumoasă şi o să mă iubească iar şi taică-tu, ca pe vremuri. Nu te mai gîndi că aduci prea puţini bani în casă. Asta e. N-ai ce să faci.

Mama e grijulie. Cînd eu tai pîinea, ea o bandajează şi cînd eu o rup, mama o pune în ghips.

După ce a ieşit din mine, mă simţeam, aşa, înfirmă, oloagă şi aş fi plătit oricît unui doctor să mă taie şi să-mi îndese o proteză în pîntec. Nu puteam fără el. Dar încetul cu încetul m-am obişnuit. A început să-mi placă. Eram tînără şi de abia la primul copil. Asta e. Cînd avea două luni îi desenam păr pe la subţiori, pe piept, pe barbă. I-l desenam cu creionul chimic. El stătea liniştit şi gîngurea. Nu-şi mai lua ochii de la mine.

Mama e gospodină. Ea păstrează zahărul în cupele unui sutien vechi, îngălbenit, agăţat cu două cuie de perete. Că numai aşa se-ndulceşte o oală întreagă de lapte c-o singură linguriţă de zahăr.

Băiatul mamei. Tu nu ştii. Dar cînd ai împlinit 13 ani, ai venit acasă cu o colivie mare pe măsura ta. Şi de-atunci, în fiecare an de ziua ta şi a mea, te îngheşui, te mai împingem şi noi că vrei să-ncapi din nou în colivia aia. Şi ne citeşti de acolo ziarul şi-ncerci să strigi la noi cum strigai cînd ai ieşit din mine. Noi te-ascultăm, te sărutăm, îţi urăm la mulţi ani şi te mai linişteşti. Ştiu eu că pînă la urmă o să ajungi poet mare. Ce dacă nu te iubesc femeile şi-ţi tremură mîna cînd duci lingura la gură ? Ce dacă trebuie să-ţi aduc eu aminte cum o cheamă pe soră-ta cînd vrei s-o chemi prin casă ? Ce dacă tu eşti încă cu un picior în copilărie cînd alţii au ajuns deja cu un picior în groapă ? Să nu-ţi pese, băiatul mamii. Ai să le arăţi tu lor. Au să te îngroape. Cu slujbă, cu lacrimi, cum se obişnuieşte. Dar după trei-patru zile eu am să cer să te mai văd o dată, să te mai scoată puţin de acolo. Şi o să fie sicriul gol. Şi, înăuntru, pe pereţii lui : numai inscripţii de-alea porceşti, ca-n locurile alea publice, concepute separat : pentru bărbaţi şi pentru femei. Să nu-ţi pese, băiatul mamei. Asta e. Nu eşti făcut pentru lumea asta.

Opinii (pe scurt) ale participanţilor

● „Cristian Popescu scrie un poem, un poem uriaş cu alura unei epopei. Nu ştim cînd, cum, unde se va încheia. În poeziile sale există un fel de relaţie, dar nu e vorba de siamezicitate, aşa cum s-a afirmat aici". (Laurenţiu Ulici).

● „Cel mai aproape de propria lui valoare, dovedind o maturitate evidentă a scrisului rămîne, totuşi, Cristian Popescu". (Victor Atanasiu).

Arborele genealogic

Arborele genealogic al familiei Popescu e falnic. El creşte în Cişmigiu, lîngă lac. Mai întotdeauna e împodobit cu globuri şi beteală şi e altoit cu un stîlp de telegraf. Printre crengile lui am aşezat bibelouri, fructe de porţelan. Am scrijelit cu un cuţitaş pe coaja lui: „Popescu + Dana + Cristi + mama = LOVE".

Cînd eram mic aveam o pernă mare, moale, caldă, umplută cu miez de pîine. Şi-am rugat-o pe mama să-mi coasă multe felii de pîine una de alta ca să am şi-o plapumă. Ştiam eu că femeile sînt pline cu miez, de-asta sînt aşa calde şi moi.

În ţara noastră creşc codri şi păduri întregi de arbori genealogici ai familiei Popescu. În aceste păduri venea Cristi de mic să asculte susurul şi ciripitul. Să asculte cum creşte iarba verde. Dar, tolănit la rădăcina arborilor genealogici, ţinînd strîns la piept capul iubitei. Fiecare arbore genealogic creşte deja lăcuit şi încrustat cu motive populare aşa că poţi rupe orice crenguţă drept suvenir. Aceşti arbori îmbrăţişează cu crengile lor turiştii şi le întind în semn de rămas bun ramul care ne-a fost, la vremuri de răstrişte, numai nouă prieten. Şi în acelaşi timp rîul le răcoreşte picioarele ostenite.

Mama înmoaie în fiecare dimineaţă degetul arătător în praful ce s-a aşezat pe masă, cum şi l-ar înmuia în frişca de pe tort şi gustă şi ne spune : „azi va fi o zi proastă ; o să ne meargă rău". Apa se-ncheagă în pahare ca un ochi bulbucat, pîinii îi mişcă barba, poza lui tata broboneşte sudoare şi nu pot să vorbesc cu gura plină de limbă, dinţi şi măsele că nu-i frumos.

Uite că-neet-neet am strîns şi eu o carte. Cu hîrtii de-o sută în loc de foi şi din cînd în cînd cîte-o dantelă-ngălbenită printre pagini. O răsfoiesc acum vîsind la blănuri pentru mama, la rochii de mireasă şi sticle cu parfum, şampanie pentru toată lumea. Cine n-ar vrea s-o răsfoiască ? Cine n-ar vrea s-o aibă-n biblioteca lui ? Şi-am să mai scriu vreo două-trei volume să lase urmea dîncă în conştiinţe, să schimbe viaţa oricărui cititor. Dantele-am pus, aşa, din slăbiciune, ca să mai aibă ce citi şi cei cu cecuri multe.

ARTISTIC CONFLUENȚE

Daniel Bănulescu

Pulsul tău bate toate melodiile

Proză citită în cenaclu

După care am intrat în camera mea. Obiceiul ei delicat de a fi mică, dăruiește tuturor prietenelor care urcă la mine aparența și omagiul unor picioare incredibil de lungi, celor mai dotate dintre ele cafea, conversație, micile fleacuri, pasaje din „Viețile romanțate ale mîinilor mele".

Am intrat, am aprins lumina, am blocat yala, am așezat cheia într-unul din locurile pe care, probabil, deja le-ndrăgește.

Am călăuzit-o, i-am preluat haina (depunîndu-i-o pe măsuță, în hol) am sărutat-o, am instalat-o într-unul din îndelungatele mele fotolii. Cel din stînga.

Obișnuiesc, de mai mult timp, să aduc persoane feminine acestui fotoliu al meu, mai sensibil, dintr-o seară în care am observat cu cîtă putere își poate dori el acest lucru. Seara aceea îmi extrăsesem din activitățile mele pe acelea care mă obligau să stau cu ochii închiși. Din cînd în cînd, deschizîndu-i, observam că nu am avut nimic de pierdut. Seara continua să fie la fel de neghioabă și în plus, începuse cu o satanică bucurie să plouă. Ploua demonstrativ și patetic.

Atunci am simțit că ceva nu este în regulă. Fotoliul din stînga se lăsase învins de tristețe, hodorogindu-se brusc, devenind melancolic și clătinîndu-se pe picioare. După o oră abia mai pîlpîia. Mi-am și spus : „iată cum se poate curăța un fotoliu". Îl aveam de mic, aproape de nou, îmi plăcea să îl simt cînd scriam alături de mine. Nu aveam de gînd să îl repar. Era o seară nepotrivită și vană.

Pe la nouă, însă, a intervenit Lucreția, o vecină. Genul de tipă treizecișiopt-treizecișinouă de ani, impacientată de vîrstă, pîndindu-mă să deschid ușa, bucălată. Îmi aducea mere și pere, flori, cutii de chibrituri, zahăr, chitanțe de la administrație, prostii. Avea în același timp o mamă bătrînă, pe care o lăsa să crape de foame. Baba nici ea nu crăpa.

cunoscător vecinei, dar am poftit-o afară. Am prins, în schimb, obiceiul de a mă ocupa de educația estetică a obiectelor mele.

O adusesem, o atrăsesem în cameră, o sărutasem, o așezasem într-unul din fotoliile cunoscute. Era blondă și brună, înaltă și scundă, minunată, bronzată și-n fine cum vreți mai era.

De la un chef, de la un party, de la un ceai unde se-ntîmplase să fie invitată și ea. De la Radu la Ana, de la ea la Caiata. În fine, o petrecere decentă la care se dansează pînă ce hainele își pierd din însemnătate. E drept că nu li se acordă nici o însemnătate în plus. Oameni sănătoși. Intelectuali.

Într-un colț de sufragerie, pe-un scaun. Ea, prada. Necunoscuți. Cunoscuți. Necunoscute.

O muzică ce încheind săptămîna, punea capăt zilelor, recîștiga totul dintr-o singură lovitură. Un aer de la o fereastră care acționa între noi organizîndu-ne în grupuri restrînse, dar demne. Și din cînd în cînd, umflînd o perdea. (Gazda care, insinuant, mi-o arătase. Îi vorbise și dînsei de mine, o, da.) Eu fisticit, eu zăpăcit care o mai văzusem cu trei ani în urmă, baletînd prin orașul Ploiești.

În urmă cu trei ani locuiam în Ploiești. Locuiam în cămin. Locuiam în căminele ce țin loc de cămin, tinerilor ce vrem să-nvățăm, să citim. Eram nebărbierit și colțos. Sărac. O mică perioadă neagră. Foarte sărac. În ultimul timp inclusiv cu duhul. De trei ani de zile nu-mi cumpărasem nici cel mai mic obiect de îmbrăcăminte. Neumblînd tatuat. Pantofii mei erau atît de sparți, încît în fiecare dimineață rămîneam înduioșat de solidaritatea cu care bucăți componente se mai stringeau împreună. Arătam destul de interesant cred. Totuși, în cincișase zile din șapte mîncam cel mult o masă normală pe zi. Aceasta mă ajuta enorm să rămîn încordat și patetic.

Iar în fiecare seară reușeam o mică sumă de bani ca să pot vorbi cu o fată. Cu una anumită. Cu una anumită aici. Mă ridicam de la joc, schimbam bețele de chibrit pe 10—15 lei și mă avîntam către gară. Acolo, departe, la Gara de Sud. Acolo eram mulțimi, telefoane, și multe din ele interurbane. După ora 22, toți cei care sufereau de dorul de a da un telefon interurban de pe stradă mureau de plăcerea de-a o face din Gara de Sud. Era minunat. Viața pe scurt. Doamna-Înghesuială. Nu puteai să arunci nici un ac. În principiu nu puteai să te ții pe picioare. Cele două aparate montate în dreptul intrării. Brute cu ochi injectați, brute fără, în mintea cărora nu mai rămăsese nimic omenesc, decît vorba tren, ți se prăvăleau cîntînd în spinare.

În același timp trebuia să te-ntorci să-i pocnești și să-ți păstrezi cu oarecare non-șalanță rîndul la coadă. Să fii atent, informat. Să știi cine dorea să ți-o ia înainte. Toți doreau. Eram seară de seară vreo 30 de indivizi deplasați spre acest joc de-a gara și prizonieratul. Nu mai ți se îngăduia decît micul pas înainte. Din cinci în cinci minute. Așa. Ne uram. Ne-am fi strins cu multă înțelegere, unul pe altul, de siciitoarele noastre gituri.

Să inveți să le neutralizezi comportarea. Slabi sau vinjoși, cu mutrele necioplite sau fine, fremătînd de furie. În urmă cu două ore se visaseră, „convorbind cu idealuri", acum tocmai luptau pentru asta. Aveau muchii, ascuțișuri și coate. Odată ajunși la receptor lansau ridicole cablograme, dintr-un ridicol război mondial, clamau tainic și scurt : „A murit rața", „Fuga pe dig" sau „Tușico Angela, să vezi c-am să vin eu pe la tine și am să te omor din bătaie". Seară de seară atîrnau de frînghia cablului telefonic mii de asemenea lăcrămoase apeluri, sute de astfel de lenjerii de mesaje. Atîrnam și eu unele cu : „Te iubesc întortochiat și crunt".

Pe fondul acesta cu muzici am văzut-o întîiași dată pe ea. Un paltonaș roșu. Neîngăduit de senzuală. Semănînd confuzie, excitație, gînduri bune, îndemn, între cei care nu erau nici dînșii de lemn. Apăruse. Venise. Venea. Ca și cum bunul Dumnezeu tîra către tine o subînțeleasă, lascivă saltea. Păr negru, tuns scurt și semănînd cu o cască. Se mișca cu același gen de mișcări care provoacă poeme, suferințe, măscări. A mers direct la aparat. „Treci la aparat", au urlat de cum au văzut-o subconștientele noastre fericite. Ne-a zîmbit. Ne-a zîmbit. A trecut liniștit printre noi. Ne-a dat frumușel la o parte. Bărbații aceia, grași și gospodari, rămînînd neînchipuit de jenați de ce va să însemne zîmbetul acela, în realitate destul de copilăros. Stingheriți și jenați. A luat receptorul din mîna unuia care se pomenise tocmai atunci să vorbească. I-a zîmbit și l-a înroșit într-o clipă. Cetățeanul a rămas cu gura căscată, a rămas cu gura căscată, a rămas apoi lîngă ea. Tăcere. Toată lumea în tăcere fuma. Se auzea numai fîșîitul, clipocitul, gînguritul discului de telefon ce forma și ce mai făcea, cum mai torcea, el, acolo, în mînă la ea.

Apoi glasul ei, murmurîndu-l pe „Alo" ca pe un lung geamăt. O altă fată mai puțin cucernică, nițeluș mai perversă l-ar fi spus de-a dreptul pe „Doamne !" Apoi și mai glasul ei, brusc, dintr-odată, cîștigînd dintr-un foc concursul de mesaje al gării, începînd și încheind convorbirea murmurînd, suspinînd, pronunțînd : „Ce mai faci tu, des-căle-că-to-ru-le ?". E gata. E rușine. Pornim. Ea pornește și o iau și eu ușor după ea. Mergem cam o sută de metri. Toată lumea în spate privea. Mă destind și mai facem o sută de metri. Îmi aprind o țigară, mi-o aprind și fumez. Semănăm priviți dintr-o parte cu o doamnă balasînd dintr-o carte și urmată de-un enorm pechinez.

Mă apropii de ea și o strig cu dulceață, pronunțîndu-l corect pe „Hei, tu !". Se întoarce surprinsă la mine și-mi răspunde plictisită : „Hei, nu !".

Opinii (pe scurt) ale participanților

● **„Textele studentului Daniel Bănulescu sînt un autentic discurs de îndrăgostit, de recuperare a unei întregi categorii general-umane". (Dan-Silviu Boerescu).**

● **„Daniel Bănulescu ne propune o insolitare a cotidianului de cea mai populară speță. Aș bănui în el un scriitor de teatru. Are o pronunțată agresivitate a replicii". (Iulian Costache).**

● **„Daniel Bănulescu, prozator de autentic talent, are un ton pamfletar, coroziv, o viziune acidă asupra lucrurilor". (Aureliu Goci).**

Adela Dumitru

Poezii citite în cenaclu

Scrisoare eului meu

azi-noapte a nins
cu simburi de timp.
ne-am rupt de pe socluri,
lăsînd nopții bucăți din noi
(mie mi-au rămas ochii
albi de atîta nesomn)
și am plecat să-i culegem.
după ce ne-am încărcat aripile
și ne-am umplut pașii
cu simburi,
ceva se întîmplase :
ne îmbolnăvisem cu toții
de dor.

p.s. cîte anotimpuri moarte
incap într-o petală ?

* * *

pedepsiți-ne aspru de la os pîn' la os.
cînd în noi încolțeau mănăstiri efemere
ne-am iubit disperat într-un șanț
de tăcere.
îngropați-ne șanțul într-un plînset
sticlos.

pedepsiți-ne crîncen de la roată la jug.
pe cînd luna suia ca în cîrje bolnave
peste cer ne-am întins trupuri crude,
jilave.
aruncați-ne cerul sub o palmă de rug.

pedepsiți-ne toamna de la ploaie
la fum.
am căzut în păcatul de a crede
în muguri.
închinînd în altare sfinte coșuri
cu struguri
agățam drept icoană o bacantă
din drum.
ne-am strivit amintirea între tîmplele
reci.
reci.

sîntem goi pîn' la pietre, sus e lut,
jos e zarea,
în tăioase săruturi am mințit și uitarea.
ne-am iubit pătimaș. pedepsiți-ne deci.

Colind eretic

dalbe flori și leru'-i ler,
eu sînt eu și ceru'-i cer,
nu mai cred în zeii chiori
care-și pun pe pleoape flori,
trăg cu dinții-nfipți în mine
de balanțe, să se-ncline
și-ntinzîndu-mi palma goală
din cristelniți beau doar smoală,
și-am surzit de-atîtea rugi
în genunchii roși de fugi,
mizgălind pe trei pereți
sfinți cu aripi de ereți ;
mîna-n zări să mi-o afund
pînă dau de cerul-prund
și s-o scot din cerul mut
grea de îngeri sau de lut,

de la margine în sus
tîmple cad sub alb apus.

ninge prăbușit în cer
din pămînt în leru'-i ler.

Opinii (pe scurt) ale participanților

● **„Eu cred că Adela Dumitru are talent, dincolo de această sensibilitate tipic adolescentină...". (Laurențiu Ulici).**

● **„Un discurs poetic adolescentin ce topește deja experiențe livrești" (Ionuț Cirjan).**

● **„Salut în poezia elevei Adela Dumitru acel filon al continuității care-i dă și o evidentă autenticitate". (Diana Barbu).**

Dor de Nichita

s-a întîmplat că a căzut o stea
și am ieșit desculți la poarta serii
cînd toamna paralitică și grea
ne gîrbovise-n fața casei merii.

și parcă mirosea bolnav a cer
și-mi încolțise-un clopot în ureche,
și-mi înnodam durerea-ntr-un ungher
tînjind dup'o baladă foarte veche.

și-am scrîjelit copac după copac
tot căutîndu-ți zîmbetul eretic,
pe gură mi s-a pus ca să mai tac
un fel de frunză ca un palid petic.

și-mi coborau prin tîmpla rece cai
adulmecîndu-ți pașii sub coline,
nu-mi amintesc decît că nu erai
și-mi era frig de-atîta dor de tine.

Balada soldatului anonim

Am bătut lungul drum
De la oră la veac.
Jumătate sînt scrum,
Jumătate sînt drac.
Uniforma de foc
Mi-arde rece pe piept,
Gîrbovit de noroc
Nu mai pot să mă-ndrept.
Sînt pustiu și sînt orb,
Pipăi timpul uitat,
Vrînd lumina s-o sorb
Sînt pe cruci încrustat.
Anonim mă numesc
Cresc în palide flori
Și tîrziu înfloresc
Aruncat sub ninsori.
Vîrstă n-am, n-am avut,
Nu mai știu cît am mers,
Cîte nopți au trecut
Peste cerul neșters.
Nu mai știu ce-am iubit,
Mi-amintesc doar că-s mort
Și pe veci osîndit
Arma grea să mi-o port.

OPERĂ

Divers și atractiv, tineresc

Opera Română din Iași este una dintre cele 10 instituții artistice din țara noastră a căror activitate se desfășoară într-un foarte pretențios domeniu — teatrul liric. Aflată în cea de-a 32-a stagiune a sa, Opera ieșeană folosește din plin tradiția teatrală și muzicală existentă aici. Repertoriul actualei stagiuni — una dintre cele mai bogate și mai atractive prin diversitatea de piese, stiluri de interpretare și teme mari ale literaturii de profil — ni se prezintă ca fiind deosebit de apropiat interesului tinerilor pentru un act artistic deosebit de complex și de intens cum este cel de operă. Istoricul teatrului liric ieșean începe acum exact 150 de ani cînd la Iași s-a montat (montare românească și interpretare în limba română !) opera **„Norma"** de Bellini. Cronica relatează că au fost prezentate două spectacole — al doilea la cererea publicului. În această lună, pentru a marca aniversarea, Opera Română din Iași va prezenta sub formă de spectacol-concert aceeași lucrare. Un eveniment deci, care emoționează și care impune din partea artiștilor lirici ieșeni, din partea tuturor oamenilor din opera ieșeană, exigență artistică, menționa Constantin Dediu, directorul artistic al acestei instituții atît de prestigioase. Firește, Opera din Iași promovează, alături de spectacolele de operă, și spectacole de operetă și de balet. Mai mult, în ultimii ani această activitate pusă în slujba cultivării cîntecului frumos, a frumosului artistic propus existenței cotidiene, a grației și fanteziei, a fost diversificată. A fost pus la punct și funcționează cu succes, în primul rînd pentru tineri, un **studio de divertisment**, cu spectacole de varietăți („pentru a lărgi specificitatea", cum spun cei de aici) pentru a aduce la operă un public cît mai larg. Tot în acest sens, Opera a preluat de la Filarmonică spectacolul **„Confluența artelor"** pe care, cu mijloacele-i specifice, l-a îmbogățit dîndu-i nouă forță educativă, un însemnat plus de informație, dar și de expresivitate artistică. Astfel de spectacole ce îmbină dansul, dialogul literar, mișcarea scenică, proiecția cu diapozitivul — totul pe o anumită scenografie și desigur cu un sugestiv decor sînt cele cu titlurile **„Meșterul Manole"**, **„Mioriița"**, **„Zburătorul"**, **„Michelangelo"**. Spectacole complexe, manifestări culturale de mare interes pentru tineri și care se bucură de public tînăr.

Evident, pe primul loc pe afișul Operei din Iași sînt operele, atît cele din creația românească, cît și cele din creația universală. De pildă, operele lui Giuseppe Verdi : **„Aida"**, **„Bal mascat"**, **„Traviata"**, **„Trubadurul"**, **„Ernani"**, **„Nabucco"**. Sau **„Carmen"** de Georges Bizet. Sau **„Nunta lui Figaro"** și **„Răpirea din serai"** de W. A. Mozart. Sau **„Boema"**, **„Tosca"**, **„Madame Buterfly"** de Giacomo Puccini. Dintre operele românești, văd luminile rampei **„Lucefărul"** de Nicolae Bretan, **„Traian și Dochia"** de Dimitrie Cuclin, **„Alexandru Lăpușneanu"** de Al. Zirra. Inspirat prezentate sînt și alte lucrări din creația lirică românească. Printre acestea se află, într-o ingenioasă transpunere scenică, comedia muzicală **„Prețioasele ridicole"** (de Vasile Spătărelu), comedia cu cîntece **„Piatra din casă"** (de Victor Iusceanu). În centrul preocupărilor conducerii artistice a Operei din Iași sînt și montările de operete, cele românești fiind bine cunoscute și de succes — **„Lăsați-mă să cînt"** de Gherase Dendrino, **„Povestea nu-i poveste"** de Dumitru Capoianu, alături de care pot fi vizionate **„Liliacul"** și **„Singe vienez"** (de J. Strauss), **„Logodnicul din lună"** (de Ed. Künnecke), precum și musicaluri — **„Examene, examene"** (de M. Țeicu), **„My fair lady"** (de Loewe), **„Prietenul meu, Bunbury"** (G. Natakinski). Programul Operei ieșene, de înalt nivel artistic, cuprinde și renumite balete (și chiar și o unică revistă de balet), cît și piese lirice (opere, musicaluri pentru copii) constituind, prin urmare, o generoasă invitație pentru toți cei tineri.

E. MIHAESCU

MUZICĂ

Marcel Mihalovici

Ambianța culturală pariziană din primele decenii ale secolului nostru este schițată — în culegerea de scrieri alcătuită de Valeriu Râpeanu (Editura Eminescu) — de un martor implicat în peisajul muzical modern, un artist aparținînd spiritualității românești. Stabilit la Paris din 1919, Marcel Mihalovici va mărturisi mereu, pînă în ultima clipă (1985), atașamentul față de pămîntul natal, reflectat în creația sa prin acel folclor românesc creat intuitiv, nu citat, și prin inserarea mitului antic al „Întoarcerii" în lucrările sale scenice (opere, balete). Compozitorul cunoaște și descrie evoluția, prefacerile limbajului muzical, evocînd anii săi de studii îndrumați de Vincent d'Indy — unul din ultimii „supraviețuitori" ai tradiției academiste, dar și tînăra școală componistică franceză a vremii, constituită în grupuri adoptînd un anume curent stilistic : „Cei Șase", „Spirala", „Școala din Arcueil", „Școala de la Paris".

Dar ceea ce reprezintă maxime puncte de atracție în volumul **Amintiri despre ENESCU, BRÂNCUȘI și alți prieteni** sînt tocmai portretele celor două personalități marcante ale culturii românești. Valeriu Râpeanu afirmă — în amplul și semnificativul studiu introductiv — că Marcel Mihalovici este „primul care disociază structurile umane și artistice ale lui Enescu și Brâncuși". Și într-adevăr, arta nobilă, intelectuală, caracteristică muzicianului, conștientizează folclorul, pe cînd sculptorul — „om al pămîntului care avea geniu" — simplifică la extrem, esențializează arta populară, adînc implantată în gîndirea și sufletul său. Punctul de întîlnire a celor doi — ce nu au avut niciodată un contact personal — este acea însușire atît de rară : rafinamentul, deși provenit din surse diferite : cerebralitate, respectiv primitivism înțeles în implicațiile sale ancestrale. Amintirile lui Marcel Mihalovici despre Enescu și Brâncuși conturează portrete autentice, reliefînd latura umană — așa cum reiese din strînsa și îndelungata prietenie a autorului cu fiecare din cei descriși, dar și aspecte stilistice, estetice ale unor opere — valori ale patrimoniului românesc și universal.

Volumul pe care-l comentăm — prin însuși profilul său — implică unele fapte și afirmații ce se repetă (și pe care le semnalează, de altfel, Alice Mavrodin și Valeriu Râpeanu în Nota asupra ediției), subliniind încă o dată memoria asociativă specifică lui Marcel Mihalovici. De fapt, din parcurgerea interviurilor, scrisorilor, articolelor-portret, cronicilor muzicale, omagiale sau conferințelor se desprinde un stil narativ clar, simplu, sondînd permanent amintiri ce-și păstrează încă prospețimea, deși datează de decenii. Astfel, se derulează, fugitiv sau aprofundat, imaginile unor... **alți prieteni** artiști, de la Picasso la Kokoschka, de la Léger la Modigliani, apoi Cocteau, Joyce, Beckett, Stravinski, Honegger, Milhaud, Satie, Sacher, Sauguet, Martinu, Soetens, iar dintre români Irina Codreanu, Constantin Brăiloiu, Stan Golestan și alții ce continuă, — cum se vede — dialogul dintre variate forme de comunicare artistică : literatură, plastică, muzică.

Pentru cunoașterea compozițiilor sale, a limbajului și expresiei ar fi necesară o exegeză complexă, care ar putea viza unul din scopurile viitoarelor cercetări muzicologice românești. De altfel, acesta este — implicit — mesajul adresat cititorilor de către coordonatorii cărții (menționăm, în treacăt, admirabilele traduceri din franceză semnate de Alice Mavrodin). În acest sens, opinii culese din presa românească și internațională despre muzica lui Marcel Mihalovici, despre soția sa — pianista Monique Haas — sînt reunite în epilogul volumului, inițiativă bine-venită pentru plusul de informație, pentru „valorificarea postumă atît de îndreptățită a unei moșteniri spirituale".

VALENTINA SANDU

PLASTICĂ

Manierism și investigație

Actuala expoziție de la galeria „Simeza" a plasticianului **Constantin Albani**, pare-mi-se că este numai cea de a doua „personală" în decursul unui intreg sfert de secol ce s-a scurs de la absolvirea Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu", unde a fost elevul maeștrilor Corneliu Baba, Catul Bogdan și Alexandru Brătășanu. Se cuvine să remarcăm faptul că el s-a impus atenției profesorilor săi încă din anii de studii, de vreme ce anul absolvirii Institutului (promoția 1963) coincide cu însăși încadrarea sa în corpul didactic al aceleiași prestigioase școli, la catedra de scenografie. Meritele incontestabile ale tînărului studinte, prin acceptarea imediată a catedrei, au avut două efecte deosebite asupra sa : în primul rînd, recunoașterea și răsplata calităților sale cu bucuriile respective, iar în al doilea rînd, angrenarea într-o muncă intensă într-o disciplină mai nouă, căreia trebuia să-i definească parametrii și proaspetele metode investigative, îmbinînd activitatea lui creatoare cu strădania pedagogică.

Preocupările și rezolvările profesorului vor fi, astfel, etalate în **direcții distincte**, sugerînd alternative ale propriei opțiuni, ca propuneri și puncte de plecare pentru elevii săi, constituind doar un proces metodic, fără obligativitate, ci doar ca **model investigativ**. Totuși, în ciuda acestor direcții distincte consemnate pe roza vînturilor, pictorul Constantin Albani își păstrează intact nimbul personalității proprii, printr-o bine strunită tehnicitate de breslaș destoinic și printr-o disponibilitate particulară plină de farmec, caracteristică oricărui autentic creator.

În portretistică, cele cîteva exponate prezente acum **(Autoportret, Tiron Albani, Laura, Lică Sirbu)** citează maniera de lucru a meșterului Corneliu Baba, dar este demnă de admirat mîna sigură și expresivitatea profund realistă a lui Albani, un oarecare impuls romantic personal, după cum portretul de copil **(Cristina)** citează factura toniziană, iar diafanitatea modernă a **Jolandei** amintește de Velasquez, totul printr-un filtru de sidef particularizat.

Natura statică are o mai mare pondere prin motivele florale luminoase, prin stilizarea armonioasă a vaselor într-un savant și evanescent colorism. Uneori **(Pernă roșie)** oferă studii de culoare cu meșteșug clasicizant renascentist, alteori tabloul este organizat în maniera colajelor lui Braque, dar cel mai adesea întîlnim acea precizie a tașismului și a unui duet de eleganță niponă fără cusur.

Decorativismul aerian și plutirea formelor într-o umoare cromatică nemărginită se vădesc și în peisagistica acestui pictor, mai ales în imaginile reverber din Veneția, nălucite în mediul acvatic, refuzînd perspectiva și sugestionînd scenografice drapuri.

Alte peisagii, partajate în falii cromatice, metaforizează spațiul mioritic autohton în velințe și țesături țărănești, restabilind cursul ontologic : natură-creație, în spiritul țuculescian. Foarte rar, apar, în peisaj notații zoomorfe ca acei Cai cu virtuți lirice îndoielnice, strict ilustrativi. Se poate spune că pictura lui Albani e deopotrivă de aplicabilă atît în opera miniaturală sau de intimitate, cît și în cea rurală sau a drapajului amplu, vizînd monumentalul în spiritul aspirațiilor contemporane și al mentalității de modernă scenografie. Iată cum, deși aparent paradoxal, manierismul cultivat cu pondere și investigația curajoasă se pot reconcilia în rafinamentele improvizate de imaginația bine „ordonată" a unui artist lucid și scăpătător.

TUDOR GEORGE

PROFIL

Dirijorul

Lui Elias Canetti, omul de pe podium i se pare „supraînălțat, vizibil din față și din spate. În față gesturile sale acționează asupra orchestrei, iar în spate asupra ascultătorilor. (...) Iată că, după dorință, un mic gest este suficient să trezească și să anime dintr-o dată cutare sau cutare voce ori să reducă la tăcere altele. Are deci putere de viață și de moarte asupra lor. O voce care a murit demult poate reînvia sub comanda sa. Diversitatea instrumentelor reprezintă diversitatea oamenilor. Orchestra este ca o adunare a celor mai importante tipuri umane. Graba lor în a-i da ascultare permite șefului de orchestră să le transforme într-o unitate pe care el o reprezintă atunci în ochii tuturor". L-am urmărit, nu de mult în Studioul Radioteleviziunii pe Cristian Brâncuși, cu gîndul la reflecțiile lui Canetti. Se potrivesc, nu se potrivesc... În orice caz, pentru identificare, ele (reflecțiile) nu sînt suficiente. Este nevoie, deci, de portretul-robot la alcătuirea căruia depozițiile martorilor (oculari și, bineînțeles, auriculari) sînt, sperăm, edificatoare. Unii susțin că muzica lui Haydn „se potrivește de minune temperamentului său artistic : echilibrat, în notă clasică, nelipsit însă de spontaneitate, tresărind în fața detaliului capabil să răstoarne o întreagă viziune, aplecîndu-se cu ochi proaspăt asupra partiturii și, îndeosebi, știind să transmită toate acestea orchestrei". Alți martori îl descriu ca pe un romantic, fidel restituitor al muzicii din Berlioz, Schumann ori Richard Strauss. Sînt și dintre acei ce afirmă că muzica modernă îi vine ca o mănușă în care ține bagheta. Unii spun că-i făcut pentru creația simfonică, alții, dimpotrivă, pledează pentru genurile muzicii de scenă „către care s-a apropiat cu seriozitate și pasiune așa cum o dovedesc înregistrările realizate pentru discurile cu selecțiuni din baletele Coppelia *de Delibes,* Don Quijote *de Minkus" și, recent,* Zina păpușilor *de Josef Bayer. Iar eu, în declarația mea, voi scrie că semnul distinctiv a lui Cristian Brâncuși este formația lui de compozitor împlinită la școala lui Ștefan Niculescu. De aici comprehendarea dinăuntru a oricărei partituri, aidoma reconstituire a mecanismelor intelective și instinctive din care s-a născut o anume muzică. Este oare acesta portretul dirijorului ideal ? Se pare că da. Dincolo de toate însă, el este dirijorul al cărui „mic gest este suficient să trezească și să anime dintr-o dată...".*

LIVIU DĂNCEANU

RODICA PANDELE — „Prier"

DEZBATEREA NOASTRA

Unde ne sînt tinerii istorici literari?

Dintotdeauna, în spațiul cultural românesc, generațiile tinere au avut o reținere față de istoria literară și slujitorii ei. O considerau o disciplină aridă, agasantă, plicticoasă, nespectaculoasă și fără finalizări imediate. Deși au existat în perioada dintre cele două războaie mondiale cîteva puternice școli de istorie literară la București, Cluj și Iași, istorici literari în accepțiunea cea mai severă a cuvîntului nu sînt decît prea puțini. Se cunosc și nu mai e cazul să-i amintim aici. E necesar, totuși, să precizăm că unii au elaborat istorii totale ale literaturii române, alții au publicat istorii parțiale, iar ceilalți, în număr ceva mai mare, au dat istorii didactice, utile școlii naționale din acea perioadă, cît și publicului cu o cultură medie. Au existat, desigur, atunci ca și acum, un foarte mare număr de cercetători și istorici literari care au practicat un excelent fragmentarism fără să se gîndească un moment la sinteze parțiale sau integrale. Atunci lucrurile se puneau într-un anumit mod, acum, în ultimele decenii discuțiile în jurul istoriei literare au căpătat o cu totul altă turnură. Întrucît materialul ce trebuie interpretat și ierarhizat estetic este necesită un efort uriaș, s-a ajuns la concluzia că și generația tînără și chiar foarte tînără poate contribui cu pasiune și pricepere la depistarea, adunarea, editarea și, uneori, comentarea anumitor opere, scriitori, reviste și alte piese ce țin de istoria literară de tip auxiliar, cum o denumea atît de exact Tudor Vianu. Dintre tinerii cercetători, cu largi deschideri spre istoria literară, care au făcut pînă acum dovada vocației lor, amintim pe Ion Adam, Ion Nistor, Ion Cristoiu, Ion Simuț, Radu Țeposu, Mihai Coman, Constantin Sorescu, Artur Silvestri, Lucian Chișu, Ecaterina Vaum, Irina Petraș, Gabriela Omăt, Nicolae Georgescu, Marin Iancu, Adrian Săvoiu, George Corbu, Diana Cristev, Fănuș Băileșteanu, Dan C. Mihăilescu, Nicolae Mecu, Ruxandra Mihăilă, Manuela Tănăsescu, Gabriel Rusu, Vladimir Bălănică, Gheorghe Perian, Constantin Hârlav, Cristian Popescu și, în sfîrșit, cel mai bun istoric literar din generația tînără, Mircea Scarlat (1951—1987), dispărut mult prea timpuriu. Era cel mai dotat și mai echilibrat în tot ceea ce a întreprins. Opera lui demonstrează în mod convingător că a sosit momentul sintezelor. Istoria poeziei românești, cartea sa fundamentală, a devenit o lucrare de referință.

Aici, alături, se publică intervențiile cîtorva istorici literari din mai multe generații, intervenții ce au menirea să mobilizeze și mai puternic și mai eficient noua generație de istorici literari. Unele sînt mărturii, iar altele atitudini extrem de prețioase și generatoare de noi izbînzi.

NICOLAE SCURTU

Șerban Cioculescu
Într-o fecundă emulație

În anii studenției mele (1920—1923), la Facultatea de Filosofie și Litere din București, catedra de istorie a literaturii o deținea profesorul academician Ioan Bianu (1856—1935), care cumula și calitatea de director-general al Bibliotecii Academiei Române. Meritul său principal, după acela de organizator și conducător al acesteia, încă din tinerețe și pînă la încetarea din viață, a fost editarea unor vechi texte românești (**Psaltirea scheiană, Psaltirea** în versuri a lui Dosoftei etc). Ca profesor însă, preda după monumentala istorie a literaturii române vechi de N. Iorga, care, de altfel, a continuat-o pînă, inclusiv, în zilele noastre (cu mai puțin **brio** !). Dintre studenții lui I. Bianu și-a dovedit certe aptitudini în același sector mai puțin explorat, al literaturii naționale, colegul nostru de serie universitară, Dan Simonescu, activ și în zilele noastre, cu lucrări fundamentale.

Succesorul la catedră al profesorului nostru și al său, a fost academicianul Nicolae Cartojan (1881—1944), care a dat cu **Alexandria în literatura românească** (1920), teza sa de doctorat, și mai ales cu cele două volume din **Cărțile populare în literatura românească** (1929—1938), adevărate modele de studiu și de cercetare.

În anii culturii socialiste, istoria literară beneficiază de condiții superioare de lucru. S-au format numeroși cercetători, deprinși cu metodele filologice moderne, în editarea textelor și în comentarea lor. Cîte unul, ca Virgil Cândea, de pildă, călătorind atît în centre ale Orientului Apropiat, cît și peste Ocean, în Statele Unite, a putut recolta descoperiri importante : existența unor vechi manuscrise române, religioase și istorice, inclusiv de la Dimitrie Cantemir. Opera acestuia, publicată incomplet de vechea Academie, fără aparat științific, este în curs de apariție cu indispensabilele note critice, singurele de natură a lumina obscuritățile originalului și de a orienta cititorul în climatul cultural al epocii. Se știe că învățatul domn poliglot a scris în limba noastră, în latină, rusă și turcă. Editarea lui cere, așadar, specialiști în toate aceste idiomuri și eruditi, cunoscători ai epocii, cu toate curentele de gîndire.

Biblia de la București (1688), numită în trecut a lui Șerban Cantacuzino, dar îngrijită editorial de nepotul său, Constantin Brâncoveanu, în tălmăcirea Spătarului N. Milescu și cu „diortorisirea" fraților Greceanu, va apărea la anul, într-o ediție corespunzătoare tricentenarului operei care a contribuit la fixarea limbii noastre.

Istoria literară se efectua în condiții precare de lucru într-o vreme cînd lipseau instrumentele bibliografice și lucrările monografice. Ambele lacune au rămas de domeniul trecutului apropiat. Numeroase din monumentele literaturii noastre istorice vechi, cît și acelea ale literaturii noastre din epoca luminilor și apoi ale celei moderne au constituit obiectul unor cercetări noi, al unor reeditări științifice și al unor lucrări temeinice. Dispunem astăzi de superioare instrumente de lucru, materiale și mai ales umane.

Autorul monumentalei istorii a literaturii noastre, G. Călinescu, în calitate de director al Institutului de literatură, a inițiat cu unul din colectivele acestuia, vaste anchete de adunare a materialelor biografice din arhive și de la urmași. Însuși el a dat exemplul lucrărilor de sinteză cu monografiile închinate lui Grigore Alexandrescu și Nicolae Filimon. Institutul a devenit astfel o pepinieră de cercetări periodic publicate în organul său trimestrial. Toate centrele noastre universitare sînt într-o fecundă emulație pe acest teren, socotit în trecut drept arid, al istoriei literare naționale.

Al. Piru
O disciplină complexă și necesară

După mine Istoria literaturii este o disciplină complexă și necesară, menită a promova și întreține valorile estetice create de-a-lungul timpului de un popor, tezaurul cel mai de preț al vieții sale spirituale prin care se afirmă și poate fi cunoscut în lume. Țelul final al disciplinei este sinteza, precedată în chip firesc de un număr de lucrări pregătitoare de arhivă și bibliotecă, așadar de cataloage, de manuscrise, de bibliografie, de editări de texte, ediții critice de autori, de studii parțiale sau monografice, de investigarea referințelor critice pînă la zi. Pentru toate este nevoie de specialiști cu studii superioare, universitare și cu experiență. Munca aceasta este extrem de prețioasă și este făcută de obicei de oameni competenți, nu îndeajuns de răsplătiți material și care se mulțumesc adesea cu recompensa morală. Sigur, și în acest domeniu sînt oameni care s-au ilustrat și pe care istoricul literar nu-i ignoră. Dar istoricul literar nu rămîne la stadiul de cercetător. Putînd el însuși să publice izvoare, să fie editor, istoricul literar trebuie să fie întîi de toate un critic, adică un om capabil să recunoască și să determine valori. Fără capacitatea de a intui și demonstra valoarea estetică, istoricul literar nu va putea întocmi o istorie a literaturii care este spațiul de existență a acestor valori în suita lor temporală, necauzală. Valorile sînt, cînd sînt valori, permanențe, impasibile față de curgerea timpului, avînd doar o marcă temporală care nu-i decît o notă exterioară, o particularitate. Vedem, de exemplu, un personaj într-o anumită epocă, dar într-o manifestare etern omenească pe care ne-o putem imagina oricînd, ieri ca și azi. Criticul este doar interpretul care observă în faptul istoric universalul, în accidental durabilul. Marile creații nu sînt fluctuante după gustul publicului de la un moment dat, ele se înscriu într-o scară imutabilă de valori. Istoricul literar este așadar criticul care prin examen propriu își reprezintă și face și pentru alții vizibilă și credibilă această scară. Se înțelege că prima istorie a literaturii române cu expunerea clară a valorilor a făcut-o la noi G. Călinescu. Deși era de părere că istoriile literare întocmite în colaborare sînt niște aberații, după război a fost totuși de acord și a patronat apariția primului volum dintr-un tratat de **Istoria literaturii române**, apărut în 1964 (ediția a doua : 1970). Viziunea literaturii române vechi n-a fost unitară, impunîndu-se doar sub raport documentar. Ea a slăbit și mai mult la volumul al doilea, de la Școala Ardeleană pînă la Junimea, publicat în 1968, în care afară de G. Călinescu, reprodus postum, nu figurează nici un critic. Nici volumul al treilea, despre Epoca marilor clasici, coordonat de Șerban Cioculescu, n-a realizat unitatea de viziune, deși au colaborat critici importanți, însă fiecare pe sectorul său, pentru capitolele de bază apelîndu-se tot la G. Călinescu, Tudor Vianu și Vladimir Streinu care nu mai erau în viață în 1973 cînd a apărut volumul. Tratatul s-a oprit aici. Cu doi ani înainte a început **O istorie a literaturii române** pe cont propriu Ion Rotaru, mergînd în primele două volume pînă la al doilea război mondial, pe o materie care era în extenso tratată. Al treilea volum și ultimul, publicat cincisprezece ani mai tîrziu și mergînd (fără capitolul despre critici) pînă în 1984, nu a putut beneficia de o opinie critică proprie, afirmată în prealabil în presă. Nu i se poate nega investigarea unui imens material bibliografic, din păcate fără o selecție, o ierarhizare și o proporționare mai severe. Simplă culegere de articole este **Istoria literaturii române** (1979) coordonată de Zoe Dumitrescu Bușulenga. Am întocmit un compendiu de istorie a literaturii române de dimensiunile celui al lui G. Călinescu din 1945 pînă în 1980 în 1981, adică pînă cînd generația postbelică își încheia activitatea, dînd cuvîntul generației noi.

Ion Rotaru
Funcționalitatea unui demers

Se aud în ultimul timp voci cum că istorii literare — măcar în înțelesul vechi, „clasic", să-i zicem — nu se mai pot scrie. Optica aceasta pare să fie determinată de **multul** producției literare din secolul nostru, dar și de metodele de cercetare fragmentariste ale domeniului, semiotice, structuraliste, intertextualiste etc. Sperie, chiar și pe unii specialiști, prejudecata că o istorie literară trebuie să cuprindă **tot**, de vreme ce primele obiecții ce se fac cîte unui autor merg în direcția arătării lacunelor.

Povestire fiind, **ca și** istoria-istorie, istoria literară se cere a fi cronologică. Spre deosebire însă de istoria societății istoria literară are a consemna, a analiza și ierarhiza anumite valori. Ca atare, principiul cronologic vine să conlucreze cu cel logic, istoria literară pură și simplă, ca să-i spunem așa, trebuind să fie amendată cu critica literară. Asta și explică de ce multe dintre produsele scrisului — mai ales din timpurile mai apropiate de noi — pot fi lăsate în toată liniștea neantului. Sau în grija dicționarelor, dintre care avem și noi unul tînzînd, așa cum se cere, spre exhaustivitate, **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, întocmit de un colectiv de cercetători ieșeni. (Conține un număr de aproape 1 000 pagini, format mare cu literă măruntă. Ne întrebăm ce dimensiuni va avea urmarea și, mai ales, în cît timp va fi dusă la capăt ?) Ca atare, scriind o **Istorie a literaturii române**, subsemnatul am avut întîi și întîi în vedre funcționalitatea unui asemenea demers. Pe fundalul general al cronologiei istorice am intenționat reliefarea cît mai apăsată a valorilor, cumva socotind, pînă la un punct iarăși rezonabil, că perenitatea operelor de artă nu depinde (sau depinde foarte puțin) de mode și timp. În spațiul tipografic ce mi-am impus cu mare rigoare (sînt un adept înverșunat al scrisului scurt !) am acordat dezvoltări relativ ample scriitorilor pe care i-am considerat de primă mărime (Eminescu ocupă astfel primul loc, aproape 100 de pagini, urmat — la o distanță apreciabilă — de, respectiv Tudor Arghezi, Caragiale, Sadoveanu ș.a.m.d.) deși, în principiu, numărul de pagini acordat nu e o măsură exactă a valorii. De altă parte, știut finid că operele și scriitorii sînt unicate (e vorba, iarăși, de cei de prima mărime) am tratat pe fiecare dintre ei **cu tot ce au scris**, la locul cronologic al afirmării depline a fiecăruia. Așa se explică de ce Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Camil Petrescu, V. Voiculescu etc. etc. apar **o singură dată** la locul cronologic al afirmării lor în anii interbelici. Așa se explică de ce Zaharia Stancu, Beniuc, E. Jebeleanu etc. apar în volumul al III-lea, adică în primele decenii de după Eliberare. Se înțelege, încălcările unor asemenea reguli sînt frecvente, din motive obiective sau subiective. Pe de o parte, scriitori, precum Mircea Eliade, Ion Vinea, Emil Botta, Vasile Voiculescu etc. n-au putut fi cuprinși cu întreaga lor operă în cel de al doilea volum (tipărit acum 16 ani), pentru simplul motiv că multe din scrierile lor au apărut după Eliberare. De altă parte, structura lucrării fiind gîndită (e vorba mai ales de volumele al II-lea și al III-lea) ca o succesiune **logică** de micromonografii, așezate în compartimente anume (poezie, proză, dramaturgie), „mărunții" au trebuit să fie expediați în pagini terminale, fatalmente mozaicate și repezi. Am învățat, în felul meu desigur, lecția lui G. Călinescu, după ce am băgat de seamă cum G. Călinescu a învățat foarte mult din practica de istoric literar a lui Nicolae Iorga. Ca **istorie**, opera lui Iorga se ocupă riguros de evoluția în timp (în secolul al XIX-lea îndeosebi) a scrisului românesc, observînd îndeaproape „valurile" succesive de scriitori și publicații. Însă, cum s-a obiectat, un Asachi, un Heliade, Negruzzi etc. etc., apar „fragmentați", în cîte 5-6-7 capitole, ceea ce convine prea puțin din unghiul aprecierii valorice unitare a permanenței operelor lor. Trebuie să convenim că piscurile cele mari ale literaturii române se văd de departe și mult mai clar la G. Călinescu decît la Nicolae Iorga.

Se înțelege, se pot scrie istorii literare în felurite chipuri : în strînsă, chiar strictă, relație cu evoluția istorică a societății, pe genuri și specii literare, tematice etc. etc. Obsesia „periodizărilor" nu trebuie să ne țină prea mult în loc, cu infinitezimale, oțioase considerații, împiedicîndu-ne de la acțiune. Să fi bătut pasul pe loc, dizertînd îndelung asupra așa-zisului „proletcultism" ? Să fi argumentat abundent asupra ivirii „Momentului Nicolae Labiș", urmat de ceea ce numim cu toții „Explozia lirică" ? Să fi analizat foarte amănunțit cauzele apariției **Bietului Ioanide, a Moromeților, a Groșii**, punct de plecare al prozei noastre actuale ? Am cumpănit, am chibzuit și am ales, cred eu, o cale mai dreaptă spre țintă, enunțînd titluri de capitole revelatoare și comentînd totul foarte pe scurt. Și pentru a nu cădea **în altfel** de sociologism (fie el și nevulgar), și pentru a mă pune de acord cu mine însumi (e vorba de volumul al III-lea, pe care mulți îl consideră o istorie a literaturii române de după Eliberare, ceea ce, în bună măsură, **nu este***, cum prea bine am arătat în Cuvîntul lămuritor), cu ceea ce lucrasem în cele două volume anterioare. Căci eu vin de departe, de la Filothei, grămăticul lui Mircea cel Mare și de la Grigore Țamblac... Asta-i chiar rațiunea pentru care cutărui scriitor român în viață nu i-am acordat decît o jumătate de rînd, deși el are publicate pînă acum 60 de volume. Și tot aceasta-i rațiunea pentru care un număr apreciabil de nume n-au fost măcar menționate. M-am hotărît să le tac, de vreme ce, de exemplu, nu l-am pomenit, ca prea mărunt, pe Ion Zoba din Vînt, un harnic traducător și tipograf din secolul al XVII-lea, vrednic urmaș al mitropolitului Simion Ștefan al Ardealului.

Am voit, în fine, să scriu **O istorie a literaturii române** nu pentru specialiști, pentru critici (pe care, altminteri îi respect și-i ascult cu sfințenie), ci pentru un public ceva mai larg, ca și pentru scriitorii înșiși, ca să se vadă toți la un loc, cîți și cum sînt. Am voit, pe cît mi-a stat în puteri, să fiu cît mai limpede și măcar un pic atrăgător la lectură. Am gîndit că o asemenea carte, scrisă de un singur autor și nu de un colectiv, trebuie să aibă și o mică tentă personală, dacă se poate. Cred cu tărie că în măsura în care o supunere mai personală, în aceeași măsură ea este mai pertinentă. Firește, intră aici măsura bunului simț — și de o parte și de cealaltă — dorința-mi fierbinte fiindu-mi a nu fi judecat pentru ce n-am intenționat să fac. În principiu, pot fi scrise tot atîtea istorii ale literaturii, cîți inși capabili a le face se vor găsi printre noi. De aceea am și propus : „O istorie...".

Condiția istoricului literar ? Viață cît mai lungă, independență morală, forță de muncă și încăpățînare de a citi cît mai mult, memorie nealterată și inteligența de a scrie cît mai exact și mai scurt, mai concentrat, spre a incorpora toate cărțile într-una singură. Istoria literară nu face parte din beletristică, cred eu, cum poate că este cazul cu o anumită parte a criticii. O slujește însă cu sîrguință. Nu doar ca o **ancilla**, ci cu o anume imperturbabilă, demnă de deferență.

*) Am greșit făcîndu-l prea mare. La o a doua ediție îl voi scurta.

DICȚIONAR DE SFATURI

Lecturile

Destinul fiecăruia dintre noi este, într-un fel, legat de cărțile pe care am învățat marile adevăruri și din care am desprins acele lecții de viață care ne-au fost de sprijin în momente de cumpănă sau de căutare a drumului drept. Căci fiecare carte fiind, cum spunea Mircea Eliade, „un timp concentrat", ea este și o înțelepciune concentrată, mai ales în creațiile de vîrf ale spiritului omenesc : cărțile de căpătîi. Nu voi uita vreodată ce înțelesuri adînci, nobile, pline de eroism, demnitate, putere de a înfrunta orice greutăți, cu vibrații ale sensibilității și cu elanuri ale imaginației și ale speranței de mai bine, am putut descifra în prima carte citită : **Singur pe lume** de Hector Malot, după care cărțile lui Sadoveanu, Creangă, Dickens, Balzac au fost ceasuri de încîntare și reflecție, ca o vastă istorie pilduitoare despre adevărurile și umbrele vieții... Nu numai istoria, ci chiar și o carte bună este „un dascăl pentru viață", cum spune proverbul latin **(Liber magister vitae est)**. Tudor Vianu avea dreptate să rețină pentru al său **Dicționar de maxime comentat** (1926) și această teză a unui gînditor moralist american : „Sunt cărți care ocupă în viața noastră același loc cu părinții, cu cei dragi și experiențele mari" **(Emerson, p. 38)**. Căutarea lor, a cărților mari, e un fapt firesc și instinctul culturii și al cunoașterii e un imbold puternic, mai ales în tineretul care se ridică...

Există adesea la noi un adevărat asalt al librăriilor în dorința de a avea noutăți literare și științifice. Am avut ocazia să petrec ani la rînd în mari centre universitare din Occident, ca profesor de limba și literatura română, la secții de veche tradiție romanistică, și am participat la numeroase simpozioane științifice, dar nicăieri nu am văzut ca aici lungi rînduri de oameni, mai ales tineri, adevărate cozi în așteptarea unei cărți dorite, de parcă ar fi fost vorba de obținerea unui tezaur rar ; căci aceasta-i adevărul : o carte excelentă e un tezaur ; și există, la noi, conștiința valorii ei, o valoare care nu se poate compara cu nimic, pentru că nimic nu angajează mai mult aspirația și rivna noastră, dorința de cunoaștere și pasiunea înțelegerii problemelor infinite ale vieții și realității, ca o carte temeinică de erudiție și imaginație, reflectînd puterea geniului și miracolul artei cuvîntului. **In principio erat verbum** — la început a fost cuvîntul, — prin el s-au cristalizat, s-au exprimat și s-au difuzat toate descoperirile minții omenești, iar puterea adevărată a cuvîntului, bine cîntărit și temeinic lămurit, se află în carte. „Un cuvînt căutat și lucrat" — zicea Arghezi despre arta scriitorului, care luminează adevărurile vieții și umple viața cu bucuriile artei literare. De aici și căutarea cărții frumoase, a cărții de înțelepciune și de adevăr : „cuvîntul ce exprimă adevărul" — țintă supremă a unei minți geniale ca aceea a lui Eminescu.

„Marile spirite se întîlnesc", — spune un proverb francez ; formula lui Arghezi și efortul lui cunoscut de a da fiecărui cuvînt „căutat și lucrat" semnificațiile cele mai adînci și mai revelatoare, în ordinea propagării adevărului, sînt strîns legate de întrebarea chinuitoare a Poetului național, torturat de căutarea adevărului și de exprimarea lui exactă prin cuvînt, în cartea vieții sale, cartea nepereche de Poezii, — precum se leagă, amîndouă formulele citate, de teza lui Mircea Eliade : „Ținta cea mai nobilă a omului este căutarea adevărului". Or, cărțile sînt scrise pentru a sluji în primul rînd adevărul, apoi celelalte categorii de valori spirituale, implicate în sfera creației umane. Coeficientul valorii acesteia și măsura originalității de gîndire și de expresie dintr-o carte interesează pe cel ce o caută, dorind constant să-și îmbogățească biblioteca. Astfel, lecturile pot fi o sărbătoare a spiritului, un proces continuu de înălțare a minții către adevărurile fundamentale ale vieții și ale confruntărilor cotidiene.

Sîntem bucuroși deci de interesul viu al multor tineri față de orice apariție nouă de carte, semnată de un autor de prestigiu. Există o ambiție legitimă de a avea în bibliotecă cărți celebre, ca o mărturie a unei nobile pasiuni, în consens cu tradițiile culturii noastre, ale marilor personalități care au fost, la propriu sau la figurat, dascălii de autoritate ai unor generații creatoare de civilizație nouă. Dar în zelul agonisirii cărților, pentru continua creștere a bibliotecii personale, intervine firește un factor esențial al valorificării tezaurului de cultură, simbolizat în fiecare volum adăugat : asimilarea mesajului său, cu satisfacția discretă a noilor orizonturi cucerite prin **lectura** atentă a tot ce intră în biblioteca personală. Bilanțul numeric ține de orgoliul acumulării materiale, la care se gîndește multă lume, cu un fel de snobism al înnoirii formale, biblioteca fiind o piesă importantă de expoziție domestică. Asimilarea prin lecturi stăruitoare, ca un fel de exercițiu al cugetului și o fortificare a conștiinței, a tot ce cartea nouă poate oferi iubitorului de știință, de literatură, de informație, în toate domeniile civilizației actuale, este însă cu adevărat o faptă de zidire sufletească, un pas nou către marile lumini ale culturii superioare, o primenire lăuntrică, o îmbogățire a spațiului de spiritualitate ce poate garanta progresul unei comunități...

Cartea și biblioteca personală sînt premise ale lecturii, iar aceasta o premisă a culturii prin asimilarea cotidiană a adevărurilor cuprinse în cărțile reprezentative, ilustrînd puterea de creație a unui popor. Expresia concretă și mesagerii acestei puteri sînt cărțile autorilor de talent, cu geniul deschizător de drumuri noi, în sensul definiției lui Călinescu : „Un geniu este, de plînge sau de rîde, un gînditor care lasă o dîră sonoră de foc pe traiectoria lui cosmică, dînd o lecție de construcție umanității". Prin hiperbolă, acesta-i rostul cărților alese să îmbogățească o bibliotecă, să zicem, cu un termen convențional, funcțională, adică un tezaur de cărți strînse, nu din snobism ori modă „culturală", ci pentru a avea zilnic o resursă miraculoasă de meditație și de îndemnuri umaniste, în accepția cea mai înaltă și mai dinamică a termenului, un izvor de spiritualizare, „o lecție de construcție" ; sau, cum spunea Sadoveanu în ultimul său îndemn adresat scriitorilor tineri : „Primeniți textele ca să intre în sufletul cetitorilor **apa vie a frumuseții**".

Fiecare carte nouă e o speranță de primenire a gîndurilor prin textele înnobilate de conștiința și de talentul scriitorilor ; de aceea, cartea ce se cumpără pentru bibliotecă este de fapt pentru minte și pentru suflet. „Apa vie a frumuseții" sale e un argument pentru valoarea fascinantă, a cărții, a lecturii, ca „lecție de construcție" a cugetelor.

GHEORGHE BULGĂR

ATITUDINI, DEZBATERI, CONTROVERSE

Promoția '70 — o promoție severă cu sine (I)

Autoexigența, condiție esențială a înțelegerii unor imperative majore ale epocii, își găsește o elocventă întruchipare în creația scriitorilor de marcă ai promoției '70, promoție asupra căreia am atras atenția (și mi se pare un lucru firesc pentru un critic care aparține, el însuși, acestei serii literare) în repetate rînduri, fie că era vorba de cronici de carte, ori articole cu caracter de profil ale cîte unui scriitor, ori altele cu tentă bilanțieră etc. etc. Interesant de observat, tocmai o promoție care — din varii motive, asupra cărora nu mai insist cu acest prilej, (care arată că excesul de scrupule e cîteodată mai dăunător decît absența scrupulelor !), nu i-a fost hărăzit să joace un rol de „vedetă", cum i-a fost hărăzit din plin să-l joace promoției cu zece ani mai vîrstnice (în medie) și cum sînt toate premisele să-i fie hărăzit celei cam cu 10 ani mai tinere (tot în medie) dovedește un plus de răbdare, de temeinicie în elaborare, produse implicit de încrederea nezdruncinată în propriile-i rezultate durabile în ciuda faptului că în caracterul spectaculos al acestora din urmă nu s-a prea crezut și, prin urmare, în ceea ce o privește spiritul critic a fost înlocuit cu atitudinea criticistă.

Să începem cu poeții. Exemplele nu vor fi rezultat al unor opțiuni exclusive și nicidecum al unei încercări de ierarhizare, dealtminteri pripite. Pripite nu doar fiindcă este vorba de o distanță prea mică în timp. Iată, în seria imediat următoare, este evident că un Mircea Cărtărescu este, cum se spune, „cel mai bun". Mi-ar fi greu să precizez care este în fruntea plutonului (folosesc și eu o terminologie pe placul unora mai apropiați în stil de altfel de cronica sportivă decît de cea literară) dintre poeții promoției '70. Este **Mircea Dinescu**, sau **Ion Mircea**, sau **Horia Bădescu ? Grete Tartler** sau **Liliana Ursu ? Dan Verona** sau **Lucian Avramescu ? Mircea Florin Șandru** sau **Corneliu Ostahie ?** Fiecare este **cel mai bun** în felul său. La toți se remarcă refuzul avalanșei de plachete, lipsa grabei în a publica carte după carte din moment ce nu e, sau mai precis spus, nu e încă nimic de spus (în ordinea revelațiilor interioare). Cu alte cuvinte, poeții publică volume în funcție de existența unor noi etape ale devenirii lirice proprii, atunci cînd adaugă realmente deci noi fațete chipului lor liric. Fiecare dintre ei, se observă lesne, dincolo de firestile inegalități, sau, mai rar, de prezența chiar a unor cărți slabe, se află într-un permanent efort de înnoire, într-o formă complet scuturată de tot ceea ce înseamnă accepție convențională a acestui termen. Ion Mircea a publicat, ca și Corneliu Ostahie, de pildă, cărți relativ puține, la intervale mari de timp, dar fiecare din aparițiile acestui poet, ca și ale celuilalt amintit acum, sînt, în felul lor, niște evenimente. E vorba de doi poeți cu un debit, de la natura sa, cu o emisie scurtă, de un laconism caracteristic marilor melancolici dintotdeauna dominați de o stare proprie de lehamite existențială, concretizată în cuvinte puține, în gesturi puține și, prin urmare, și în poeme puține. Dar toate cîte sînt, tocmai de aceea, vor fi mai devreme. Autoexigența ca expresie a adecvării la coordonatele fundamentale ale personalității artistice, se remarcă la ei printr-un anume gust al inspiratei puneri în scenă, al retoricii de bună calitate. Ei nu sînt nici laconici, a-tonici (în ordinea artistică) în chipul în care „transcriu" datele unui nucleu din adîncuri purtînd pecetea unei anemii structurale, dar nu sînt nici de o vitalitate rotundă, de o bună dispoziție interioară dominatoare, chiar cînd își comunică amărăciunea (cum sînt poeții din a doua categorie menționați aici, la care o lectură atentă poate sesiza o anume voluptate credincioase firii lor adînci, îi reprezintă, mai limpede spus au valoare. Autoexigența, simțul de răspundere al scriitorului față de ceea ce scrie se remarcă la ei tocmai prin această acută **adecvare** între coordonatele esențiale ale eului liric și caracterul de o bacoviană sugestivitate în lipsa lui de opulență pe multiple planuri (căci lipsei de revărsări a poemelor, a cărților în „jeturi" succesive și tocmai de aceea, jubilante, îi corespunde și o anume sobrietate — era să spun încruntare — stilistică), a creației, concretizată în exploatarea intensivă a unui filon unic, din care se „storc" în răstimpuri cerute doar de ritmurile interioare, cantitățile de zăcămînt impuse tot doar de acele ritmuri.

La Lucian Avramescu, ori, Mircea Florin Șandru autoexigența, concretizată tot în adecvarea la un anume dat de fond interior îmbracă expresii diametral opuse. La ambii poeți cărțile se succed într-un ritm relativ rapid, poemele însăși sînt mai ample, arborescente, dar nu stufoase, căci masele lor compacte sînt alcătuite din concentrate, dintr-o rocă greu de clintit, incompatibilă cu ideea de diluare. La acești doi poeți temperamentul este altul, iubitor al vitalității și policromiei, romantic la modul vital. Ei sînt tipologic nu mussetieni, ci hugolieni, dăruiți în a produce spectaculare, prelungi descărcări fosforescente.

Mircea Dinescu, ori Dan Verona sînt poeți cu un „debit" intermediar, aș spune (mă refer la debitul natural, așadar acela care are acoperire în poeme valoroase) între cele două tipuri de structuri lirice ale promoției '70, trecute în revistă a comunicării dramelor interioare ; este vorba la ei de un eu liric atît de „intoxicat" de ozonul unei forțe lăuntrice clocotind, spumegînd, nedînd o clipă răgaz depresiunii „să scoată capul" încît chiar și mihnirea, viziunea încețoșării, ori innoroirii, se va metamorfoza în cazul lor în **jerbe** : ale curgerii stihurilor, năvalnice, voioase, antrenante, ale rimării impecabile și dansante, aș spune, la modul superior). Aceștia sînt cameleonici, într-o accepție străină de orice nuanță peiorativă a termenului, în sensul că au gustul și, ceea ce e mai important, darul unei **regii** superioare a discursului liric, acum împins spre rostogoliri sfîșietor-înlăcrimate, acum mînios-pamfletar, acum îmnic, acum cu (pre)dispoziții de Hecubă, pradă unei jeliri absolute, adoptînd o ipostază de Cassandră, — care **își construiește** un peisaj apocaliptic, își creează condiții propice unor profeții apocaliptice — acum vesel, copilăros, naiv, chiar (se vede limpede că am folosit elemente din creația ambilor poeți, altminteri atît de diferiți unul de celălalt, la un examen analitic, care nu intră în obiectul rîndurilor de față).

Aceeași notă a autoexigenței, ca expresie a respectului pentru individualitatea lirică proprie, transmisă, de la nivelul unei singure sintagme lirice, pînă la acel al întregii creații o observăm la Liliana Ursu, la început romantică în mărturisirea unei iubiri adolescentine, evoluînd spre acordurile iubirii femeii ce atinge și trece de vîrsta eroinei celebrului roman balzacian, iubire „pătată" de presimțirea toamnei. De la sfîrșitul de mai și zglobiul iunie din poemele primei cărți se ajunge încetul cu încetul la un toropitor august ce anunță roadele, dar și destrămarea graduală. Treptat, dar, cum se observă, pe deplin firesc, se face trecerea spre poezia iubirii materne. Calmului adus de o anume evoluție în timp a ființei i se adaugă calmul specific unui anume sentiment, străin de exclusivismele, patetismele, disperările, vociferările, altruiste în aparență și egoiste în fond, temerile declarate și acelea pe care le „adulmeci" în adîncuri — toate aceste fațete ale unei iubiri prin excelență tinerești. Acestor date de găsit în **Viața deasupra orașului**, cartea de debut a poetei, le ia locul suspinele alinat-alinătoare din poezia Lilianei Ursu de mai tîrziu (lirica erotică a autoarei de acum împrumută ea însăși ceva din notele poeziei maternității), iar nu cum era aprioric de așteptat, invers (poeta fiind în tot unul dintre cele mai sonore glasuri, în plan estetic, ale liricii românești de dragoste, în genere). La Grete Tartler, dimpotrivă, liniștea meditației livrești nu diminuează, ci e dătătoare de viziune originală. Cartea este la ea viața care încarcă versurile autoarei de vlagă. Se ajunge la o poezie profundă și, totodată, relaxantă, nu mai puțin mingîietoare prin ideea, ce ți se strecoară imperceptibil la lectură, că acuitatea trăirilor, a senzațiilor și a bucuriilor e posibilă și în afara zbuciumărilor ființei noastre sentimentale.

În sfîrșit, o altă expresie a autoexigenței, a simțului de răspundere a scriitorilor din promoția '70, (m-am ocupat în acest text de poeți, urmînd să le rezerv un articol ulterior prozatorilor și criticilor) se remarcă prin faptul că ei publică, atunci cînd ies, cu o expresie consacrată „pe piață", volume originale, nu se grăbesc mai limpede spus, în a se autoantologa. Există poeți din generația matură, — constatarea nu e neapărat o apreciere negativă — la care se poate întocmi deja o listă a antologiilor, a volumelor pe care ei și le-au scos din volume, concurînd cu deloc neglijabile șanse de succes, pe acelea propriu-zis originale. Un poet excepțional, asupra căruia am atras, cu îndreptățire, sînt convins, în repetate rînduri atenția, Horia Bădescu, nu are nici un volum cu caracter antologic. Nici ceilalți nu au sau au publicat decît o antologie și aceea apărută cînd autorul ei se apropia de 40 de ani, iar reputația literară îi era de mult bine consolidată. Este limpede că, poeții aceștia, dacă alții nu se prea grăbesc să-i aclame (ceea ce nu e totdeauna foarte bine) nici ei înșiși nu se grăbesc să se autoaclame (ceea ce este un lucru excelent) prin „gesturi" editoriale specifice.

În tot, o promoție lirică, ce se ia foarte în serios pe sine și care merită pe deplin a fi luată în serios într-o măsură sensibil sporită, față de aceea înregistrată pînă acum.

VICTOR ATANASIU

RODICA PANDELE — „Magnolia"

Dilemă în fața Parthenonului

Ajung pe Acropola ateniană cu pumnul sting strins puternic. Este semnul că nu trebuie să uit. Dar ce anume? Cu mai multe zile înainte de a ajunge pe colină, gîndul era clar. Cînd voi fi în fața Parthenonului să nu uit să... Depășesc ca prin vis Propyleele, trec cu pumnul strins prin fața ruinelor Erechteionului și templul Ateneei-Victoria pentru a prelungi, cît mai mult posibil, drumul pînă la Parthenon. Poate reușesc între timp să-mi amintesc măcar un element ajutător. Pînă la urmă ajung. Ce trebuia să-mi amintesc aici? Că am în față sinteza unui studiu secular al arhitecților templelor grecești, care au căutat raportul ideal între lungimea, lățimea și înălțimea edificiului? Sau poate să privesc cum trece prin apele istoriei opera ce poartă trei semnături celebre: a unui politician de talia lui Pericles, îndrăgostit de „frumusețe în simplitate", a unui sculptor de vocația lui Phidias, care a coordonat timp de 18 ani toate lucrările de restaurare de pe Acropole, a unui tragedian de forța lui Sofocle, care a prezidat comisia financiară a șantierului chiar în perioada în care compunea „Antigona"? Poate trebuie să verific, la fața locului, că „templul grec nu are dimensiuni, el are proporții"? (S-a spus că „nu e imens după aritmetică, ci după inima noastră". La urma urmei nu are decît 70 de metri × 31 × 17,50 față de catedrala din Lausanne cu 100 de metri × 42 × 75.). Trebuia oare să-mi ridic privirea spre locul frizei ionice animate de cavalcada tinerilor călăreți, autentificată de mersul solemn al bătrînilor, înmiresmată de dansul fetelor ce-și poartă rochiile ca pe adevărate podoabe ale pudorii? Sau poate era vorba de coloane? Trebuia să văd că nici una nu este perpendiculară pe pămînt? Că nici una nu este exact paralelă cu vecinele sale? Sau să verific raportul dintre diametrul coloanei și înălțimea sa, sau cel dintre lățimea coloanei și spațiul care le desparte? Parcă era vorba de ceva în legătură cu marmura Parthenonului. Marmură extrasă din Muntele Pentelec ce desparte cîmpia Atenei de cea a Maratonului. (Este o marmură de mare duritate și densitate. O marmură albă în momentul extracției, o marmură ce capătă o tentă aurie în contact cu aerul.) Simt că acum m-am apropiat. Dar totuși nu este marmura. Trec printre coloane cu pumnul strins puternic. Îmi amintesc brusc de jocul cu un obiect ascuns. „Rece! Rece!" înseamnă că ești încă departe. „Fierbinte! Fierbinte!" Ești foarte aproape. Acum simt că este „călduț". M-am apropiat puțin, dar n-am ajuns la țintă. Merg cu mîinile la spate. Dau cu piciorul într-o piatră. Piatra! Asta e! Abia acum, cu greu, îmi descleștez pumnul. Palma e amorțită, congestionată, transpirată, marcată de semnele unghiilor. Asta e! Trebuia să iau cîteva pietre din fața Parthenonului pentru cei împreună cu care aș fi dorit să privesc de aici perspectiva Atenei. Mă aplec și ridic cîteva. Deși sînt exact ca pietrele de pe aleile parcurilor noastre sau din albia unei ape curgătoare, acestea aparțin unei ambianțe ce domină pămîntul, marea, cerul, mileniile și oamenii.

ARISTOTEL BUNESCU

Pași prin bătătura planetei

TABELA de MARCAJ

Babă iarnă, bun venit!

După ce-am fredonat o lună-ntreagă cîntecul ăla cu „E primăvară în ianuarie", bucurîndu-ne că iarna ne amăgește ca o toamnă fotbalistică, ne-am trezit dintr-o dată în zăpadă pîn' la gît, taman cînd ne pregăteam să punem cojoacele la naftalină. Babă iarnă, bun venit! Ai picat tocmai la timp, ca să aibă și băieții noștri cu crampoane motiv pentru turneele prin țări cu primăvară veșnică! Deși, dacă ne gîndim bine, olimpicii lui Halagian ar fi dat bucuroși gazonul năpîrlit din Albania, pe un teren troienit din belșug, care le-ar fi asigurat o oarecare scuză pentru rușinica de la Kvala. Amănunte nu deținem de la fața locului, întrucît, mai nou, comenduirea C.N.E.F.S. scoate din discuție toți cronicarii la partidele numite „de verificare". Secretul e, astfel, aproape absolut, dar cum un scor rămîne scor și pîn' la urmă-l află toată lumea, am prins și noi de veste că olimpicii au feștelit-o iar, un pic mai rezonabil ca în Danemarca! Și cine știe ce-o să mai urmeze?!... Adică, de știut se știe, dar problema e cîte bătute-o să mai luăm, pînă să-nțeleagă și C.N.E.F.S.-ul și federația că echipa olimpică trebuie să fie o echipă, nu o cîrpeală plîmbată de colo-colo, ca să-ncaseze bătaie după bătaie?! În vremea asta, lotu' mare se bronzează-n Israel, da' pîn' la prima insolație (absolut firească!), nu strică să reamintim de amicalul-tur, de la Brașov, în care onorabilele noastre gazde de acum s-au lăsat învinse nițeluș cam greu (3—2) de combinata România A — olimpici, din care nu lipseau vreo cîțiva titulari din națională. Acum, noi am învins cu 2—0, dar cînd să ne bucurăm de-acest mare rezultat, de la Atena ne-a parvenit vestea că „tineretul" a pierdut cu 1—0 meciul cu tinerii greci. Așadar o luăm de la capăt și pe partea asta, că-n rest vedeți bine cum stăm, dovadă că s-au comunicat și toate transferările, în afară de cele care se țin secrete pentru că se fac în secret, punîndu-ne să facem rebus, ca să descoperim cine pe unde ar putea fi. Ăia cu S și cu P sînt la S (din șase litere), ăilalți sînt în altă parte, cum loturile noastre-s toate prin țările în care nici n-a nins și nici nu o să ningă prea curînd. Pe-aici, a nins, însă, și noroc cu zăpada asta, care șterge urmele de anul trecut, deși, de fapt, doar le acoperă. Temporar! Așa că, iarăși, babă iarnă, bun venit!

HORIA ALEXANDRESCU

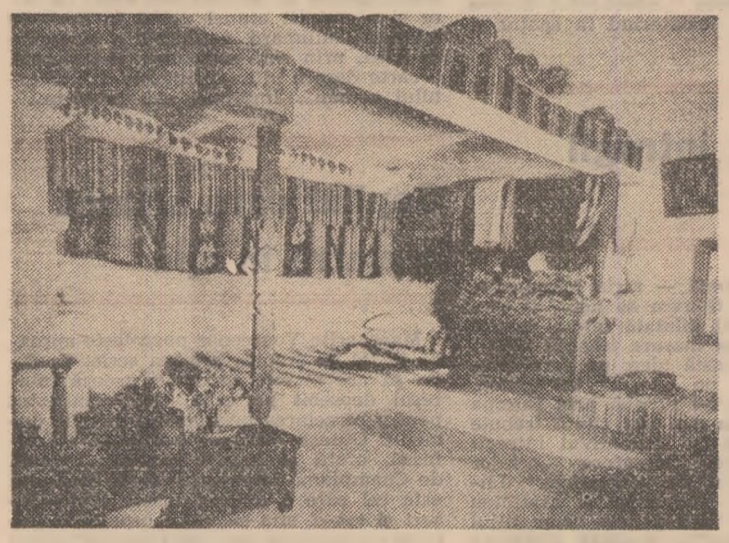

Interior țărănesc din satul Straja, județul Suceava. Muzeul Satului și de Artă Populară

Redescoperirea muzeelor

Locuință țărănească din Moldova de Nord, datînd de la 1760 păstrată pînă în zilele noastre într-o stare nealterată, importantă piesă a Muzeului Satului și de Artă Populară pentru valoarea artistică, documentară și istorică.

Este vorba de o casă țărănească cu mobilierul și obiectele unui inventar casnic deosebit de bogat atestînd un mod de viață și un gust de un excepțional rafinament artistic. S-a remarcat, păstrîndu-se obiceiul distribuirii mobilierului și a amplasării elementelor cu valoare de ornament (lemn, țesături etc.) originalitatea tipului de locuire, fantezia și echilibrul raportului între spațiu — obiect — statură umană. Așa e cazul patului suspendat de tavan, dar fixat totodată de bîrnele de rezistență ale pereților, lada de zestre cu teancul de lăicere deasupra, expunerea celor mai frumoase țesături și broderii artistice prin prinderea lor — ca de o simeză modernă — am comenta noi azi, de grinda mare și de grinda cea mică a încăperii, precum și etalarea pieselor de port de sărbătoare, adevărate motive de mîndrie pentru măiestria și bogăția execuției lor, modalitate specifică de exemplificare a gustului proprietarului (sau a autorului) lor. În sfîrșit, multe dintre obiceiurile întîlnite în prezent în tipicul mobilării camerelor în Moldova se pot regăsi aici, în acest „model clasic" cu atît de specificul „cordărel" prins de grinda mare a camerei principale, și de balercuțele de tuică minuțios și elegant cioplite sub care se așază un „ciubăraș de blid" cu ornamente pirogravate. O piesă de glorie a Muzeului Satului și o necesară întoarcere spre obîrșii.

SIMONA VARZARU

Gabriel Garcia Márquez

Dragostea în vreme de ciumă

ROMAN

Lăsaseră vorbă că se vor întoarce după ora cinci, în caz că îi autoriza să-l taie, iar în trecere murdăriseră cu noroi terasa mare și salonul și sfîșiaseră un covor turcesc, preferatul Ferminei Daza. Dezastre inutile, căci impresia generală era că papagalul, profitase de dezordine ca să fugă prin curțile vecine. Într-adevăr, doctorul Urbino l-a căutat printre frunze, dar nu i-a răspuns în nici o limbă, nici la fluierături și cîntece, așa încît l-a dat pierdut, iar spre ora trei s-a dus să doarmă. Înainte de a adormi a avut bucuria instantanee a miresmei ca de grădină secretă a urinei sale purificate de sparanghelul călduț.

L-a trezit tristețea. Nu cea pe care o simțise dimineața în fața cadavrului prietenului, ci acea ceață invizibilă care-i contropea sufletul după siestă și pe care el o interpreta ca pe o prevestire divină că-și trăia ultimele înserări. Pînă la cincizeci de ani nu fusese conștient de mărimea, greutatea și starea măruntaielor sale. Puțin cîte puțin, în timp ce zăcea cu ochii închiși după siesta zilnică, începuse să le simtă înlăuntru, una cîte una, simțind pînă și forma inimii sale neadormite, ficatul misterios, pancreasul ermetic, și descoperise că pînă și persoanele cele mai bătrîne erau mai tinere decît el și că terminase prin a fi unicul supraviețuitor din legendarele portrete de grup ale generației sale. Cînd și-a dat seama pentru prima dată că începe să uite, a apelat la un mijloc despre care auzise de la unul dintre profesorii săi de la Școala de Medicină: „Cel care nu mai are memorie își fabrică una de hîrtie". Cu toate astea, a fost o iluzie efemeră, căci ajunsese pînă acolo încît uita ce vroiau să spună notele ce-i slujeau la aducerea aminte, puse prin toate buzunarele, și străbatea casa căutîndu-și ochelarii pe care-i avea pe nas, răsucea din nou cheia după ce încuiase ușile și pierdea firul lecturii pentru că uita premisele subiectelor și filiația personajelor. Dar ceea ce-l neliniștea cel mai mult era lipsa de încredere în propria rațiune: puțin cîte puțin, într-un naufragiu ineluctabil, simțea că-și pierdea simțul dreptății.

Din pură experiență, cu toate că nu avea un fundament științific, doctorul Juvenal Urbino știa că majoritatea bolilor mortale aveau un miros al lor, dar nici unul nu era atît de specific ca cel al bătrîneții. Îl simțea la cadavrele deschise pe masa de disecție, îl recunoștea pînă și la pacienții care-și disimulau cel mai bine vîrsta, și în sudoarea proprie îmbrăcăminți și în respirația ușoară a soției adormite. Dacă n-ar fi fost ceea ce era de fapt, în mod esențial, un creștin dintre cei străvechi, poate că ar fi fost de acord cu Jeremiah de Saint-Amour, în sensul că bătrînețea era un stadiu indecent care trebuia oprit la timp. Singura consolare, chiar și pentru unul ca el, care fusese un bărbat adevărat, era moartea lentă și miloasă a apetitului: pacea sexuală. La optzeci și unu de ani era destul de lucid ca să-și dea seama de faptul că mai era prins de lume doar cu niște firișoare subțiri care se puteau rupe fără durere printr-o simplă schimbare de poziție în somn, și dacă făcea tot ce era cu putință ca să le mențină era din groaza de a nu-l întîlni pe dumnezeu în întunecimea morții.

Fermina Daza se ocupase cu rearanjatul dormitorului distrus de pompieri, și puțin înainte de ora patru i-a adus soțului paharul de limonadă, cu gheață pisată și i-a amintit că trebuia să se îmbrace ca să meargă la înmormîntare. Doctorul Urbino avea în după-amiaza aceea două cărți la îndemînă: *La Incognita del Hombre*, de Alexis Carrell și *La Historia de San Michele*, de Axel Munthe. Aceasta din urmă nu fusese încă deschisă, și i-a cerut Dignei Pardo, bucătăreasa, să-i aducă cuțitașul de fildeș pe care-l uitase în dormitor. Dar cînd i l-a adus, citea deja La Incognita del Hombre la pagina marcată de el cu plicul unei scrisori: îi mai lipseau numai cîteva pagini ca s-o termine. A citit pe îndelete, făcîndu-și drum prin meandrele unei ascuțite dureri de cap pe care o atribuia jumătății de pahar de coniac băute la toastul final. În pauzele lecturii bea cîte un strop de limonadă, sau zăbovea ronțăind o bucățică de gheață. Avea ciorapii puși, cămașa fără gulerul așezat și bretelele elastice cu dungi verzi atîrnînd de o parte și de alta a trupului, și-l supăra chiar și numai ideea că trebuia să se schimbe pentru a merge la înmormîntare. Foarte curînd a încetat să mai citească, a pus cartea peste cealaltă, și a început să se balanseze foarte încet, în leagănul de răchită contemplînd cu mîhnire pîlcul de banani pitici în băltile din curte, mango-ul jumulit, furnicile zburătoare apărute după ploaie, splendoarea efemeră a încă unei după amiezi mai puțin care dispărea pentru totdeauna. Uitase că odată avusese un papagal de Paramaribo pe care-l iubea ca pe o ființă umană, cînd l-a auzit deodată: „Papagalas regesc". L-a auzit de foarte aproape, lîngă el, și l-a văzut îndată pe craca cea mai de jos a mango-ului.

— Nerușinatule — i-a strigat.

Papagalul a răspuns cu o voce identică:

— Mai nerușinat ești tu, doctore.

A continuat să vorbească cu el fără să-l slăbească din ochi, în timp ce și-a pus cizmele cu multă atenție ca să nu-l sperie, și-a ridicat bretelele pe umeri și a coborît în curtea noroioasă, pipăind pămîntul cu bastonul ca să nu se împiedice de cele trei trepte ale terasei. Papagalul nu s-a mișcat. Se afla atît de jos încît i-a întins bastonul ca să se așeze pe măciulia de argint, cum îi era obiceiul, dar papagalul l-a ocolit. A sărit pe o ramură apropiată, puțin mai sus, dar mai ușor de ajuns, pe care era rezemată o scară a casei încă dinaintea venirii pompierilor. Doctorul Urbino a calculat înălțimea și s-a gîndit că dacă urca două trepte îl putea prinde. A urcat pe prima, cîntînd o melodie complice ca să distragă atenția animalului sălbatec care repeta cuvintele fără muzică, dar dîndu-se la o parte pe creangă cu pași laterali. A urcat a doua treaptă fără dificultate, ținîndu-se de scară cu amîndouă mîinile, iar papagalul a început să repete întregul cîntec fără să-și schimbe locul.

În românește de MIRUNA IONESCU

(Va urma)

UMANISM ŞI PAŞE

Marguerite Yourcenar

Călătorind în spaţiu şi timp

Marguerite Yourcenar s-a bucurat de faima de a fi fost una dintre cele mai mari şi mai „misterioase" scriitoare ale secolului al XX-lea. Născută în anul 1903 la Bruxelles, dintr-un tată francez şi o mamă belgiană, **Marguerite** (cum mai este numită în lumea literară) s-a afirmat ca o călătoare neobosită, pasionată de cultura grecească (este traducătoarea poeţilor greci moderni), de poezia negrilor americani, precum şi de mistica hindusă. Trăia pînă nu demult, pe o mică insulă sălbatică, Mont-Désert, aflată în statul american Maine, într-o casă de lemn botezată **„Petite Plaisance"**.

De ce se refugiase Marguerite Yourcenar tocmai aici, la 5 000 km depărtare de Paris, în această insulă acoperită în întregime de munţi şi păduri ? Ce o preocupa în viaţa de toate zilele pe Marguerite Yourcenar, acest personaj strălucitor, supranumită „scriitoarea de origine aristocrată şi cu suflet de revoluţionar" şi care nu înceta „nici o clipă să-şi exprime foamea violentă şi nepotolită de fericire" ?

Răspunsul la aceste întrebări a fost întotdeauna învăluit în mister, datorită reticenţei binecunoscute a scriitoarei în această privinţă. Dar iată că pe insula sa au pătruns, cu puţin înainte ca scriitoarea să treacă în nefiinţă, doi intruşi : Sabine Mignon şi Jerry Wilson, care au realizat un film cu, şi despre Marguerite Yourcenar, film difuzat de televiziunea elveţiană. Evenimentul a fost apreciat cum se cuvine de presă, care l-a numit „o superbă baie de prospeţime".

Filmul se alătură cărţii de convorbiri dintre Marguerite Yourcenar şi Mathieu Galey (apărută în 1980 la **Editions Le Centurion**), intitulată semnificativ **„Les yeux ouverts"** ca şi altor numeroase articole despre această scriitoare — prima femeie primită în Academia Franceză — dotată cu un talent de excepţie.

Înnoitoare de roman istoric

Marguerite Yourcenar rămîne o autoare cu o operă impresionantă : romancieră, eseistă, autoare de piese de teatru şi traducătoare, ea s-a bucurat de sufragiile întregii critici franceze şi străine. A fost încununată în anul 1968 cu premiul Femina pentru cartea **„L'Oeuvre au noir"** (povestea lui Zenon, personaj fictiv, medic şi alchimist din secolul al XVI-lea) iar în anul 1980 a fost primită în Academia Franceză.

Calitatea remarcabilă a scrisului ei este capacitatea de a încorpora ideile sale în personaje istorice aproape palpabile, cu chipuri sculpturale, ce rămîn în memoria cititorilor şi-i îndeamnă la meditaţie. O altă lucrare remarcabilă : **„Mémoires d'Hadrien"**, carte ce a constituit încoronarea unui talent afirmat încă înainte de război şi care cuprinde amintirile apocrife ale împăratului roman cu acelaşi nume, întreţesute cu cugetări umaniste. Genul „memoriilor imaginare" convenea de minune unei epoci în care mulţi autori — printre care Giraudoux, Cocteau sau Jean Anouihl foloseau pretextul antichităţii pentru a compune nişte variaţii captivante pe teme cunoscute.

I s-a reproşat Margueritei Yourcenar propensiunea prea evidentă pentru imitarea maeştrilor secolului al XVIII-lea. Dar scriitoarea, după ce a citit şi asimilat pe marii moralişti, a ajuns la o suficientă independenţă pentru a-i egala, dacă nu şi pentru a-i depăşi. Oricum, critica a fost unanimă în a recunoaşte Margueritei Yourcenar meritul de a fi înnoit însăşi ideea de roman istoric, care se zbătea pînă la ea între melodramă şi arhivistică.

O viaţă marcată de cuvinte

Toată lumea a salutat cu satisfacţie „breşa" pe care a deschis-o intrarea Margueritei Yourcenar în Academia Franceză la 7 martie 1980. Ea a fost prima femeie admisă în sînul acestei instituţii după trei secole şi jumătate de existenţă ! Dar pentru a realiza acest mare pas, Marguerite Yourcenar a trebuit să învingă nu puţine piedici. Cînd mezinul Academiei tînărul Jean d'Ormesson („tînăr" pentru că el avea atunci 55 ani faţă de 76 ai Margueritei) s-a hotărît să susţină candidatura scriitoarei franco-belgo-americane, acţiunea sa părea riscantă. Ideea lui Jean d'Ormesson a provocat deci o reacţie întrucîtva previzibilă — furia majorităţii membrilor Academiei. Era un soi de conservatorism pe care Marguerite Yourcenar l-a dezavuat, aşa cum respingea orice este dogmatic şi închistat.

„Dacă noi vom accepta una, va trebui să le acceptăm pe toate !", a exclamat venerabilul André Chamson, cel care — culmea ! — în tinereţe militase pentru democraţie în cadrul Frontului Popular. Şi totuşi, în cele din urmă Academia a cedat. Mezinul Academiei, Jean d'Ormesson, descendent al unui ambasador al Vaticanului, nu s-a lăsat impresionat de trăznetele excomunicatoare ale adversarilor săi. Marguerite a fost votată, dar ea îi avertizase încă dinainte să nu conteze pe ea pentru a purta spada, le-a spus clar : **„Eu sînt pacifistă şi non-violentă"**. Iar replica sa nu admitea răspuns.

Era de fapt hotărîrea neclintită la care ajunsese după o carieră în domeniul scrisului de mai bine de jumătate de secol. Totul a început la vîrsta de 20 de ani, cînd Marguerite aruncase primele cuvinte. Şi apoi întreaga sa viaţă avea să-i fie marcată de cuvinte. La 20 de ani, în 1923, se petrecea o schimbare importantă : **Marguerite de Crayencour** dispărea pentru a fi înlocuită de **Marguerite Yourcenar**. Într-o seară, împreună cu tatăl său (mama Margueritei a murit la cîteva zile de la naştere), au scris literele numelui de familie pe jetoane de hîrtie, pe care le-au împrăştiat pe masă. Apoi s-au jucat reunind literele în ordini diferite. În final s-au oprit la această anagramă, Yourcenar, sub care va publica prima sa carte de poeme : **„Le jardin des chimères"** şi despre care Marguerite spunea că **„nu mai reprezintă nimic"**. Poate doar consfinţirea numelui său legal, de scriitoare, şi cu care va fi primită în Academia Franceză.

Ideea de a scrie o carte

Marguerite Yourcenar a călătorit foarte mult. A făcut-o în primul rînd cu scopul de a se documenta. A vizitat Orientul Apropiat, India, America. La 20 de ani avea în bagajele sale deja instalate cele două mari figuri ale operei sale de mai tîrziu : împăratul Hadrian şi alchimistul Zenon, personajul inventat de ea şi pe care-l iubea, după propria-i mărturisire **„ca pe un frate"**. În acest moment este cazul să facem o scurtă paranteză, pentru a răspunde la o întrebare importantă : ce a determinat-o pe Marguerite Yourcenar să părăsească Europa pentru a se stabili în micul sat american din insula Mont-Désert ? Plecarea în Statele Unite a fost o schimbare decisivă pentru întreaga sa evoluţie. Era cu puţin timp înainte de invadarea în anul 1940 a Franţei de către germani, iar în S.U.A. Marguerite s-a bucurat de linişte. Aici şi-a făcut mulţi prieteni, în special printre poeţi şi artişti. Scriitoarea s-a apropiat şi de aşazişii „oameni simpli" (deşi, după părerea sa, nu există oameni simpli), împrietenindu-se chiar şi cu tăietorii de lemne din ţinut. Totodată, a fost obligată să aibă o meserie, aceea de profesoară.

Ideea de a scrie o carte despre Hadrian, urmaşul lui Traian în fruntea Romei imperiale, i-a venit pur şi simplu dintr-o dată. E drept că Marguerite acumulase suficiente date ca ideea să i se impună aproape de la sine. Continuase să facă multe călătorii, anii trecuseră, se sfîrşise şi războiul, prin viaţa sa fuseseră multe evenimente. Avusese timp să se strecoare chiar şi uitarea. Şi, iată că într-o zi a anului 1948 o veche valiză îi trezeşte o mare bucurie : în ea a găsit uitate nişte ciorne şi cîteva volume despre Roma. Şi-odată cu ele i-au revenit în memorie vechile amintiri din copilărie. Atingînd o rîglă de fier forjat, confecţionată de tatăl său, Marguerite a simţit reapărîndu-i brusc în minte toate investigaţiile pe care le făcuse înainte de război. Din acel moment, a investit totul în Hadrian, astfel că **„Mémoires d'Hadrien"** aveau să apară în 1951.

Dar pe bună dreptate unii comentatori au făcut observaţia că un roman ca **„Mémoires d'Hadrien"** nu se poate naşte în maniera în care se compune o şansonetă. Antichitatea nu e un decor de operetă pe care să-l poţi muta cum vrei. Realitatea este cu totul alta : dincolo de paginile cărţii se ascunde o muncă titanică. Marguerite Yourcenar a studiat, pentru reconstituirea vieţii lui Hadrian, chiar şi cele mai modeste izvoare arheologice, epigrafice sau numismatice. A cercetat inscripţii şi statui, monede şi vestigii, papirusuri şi cărţi, puţin cîte puţin s-a impregnat de spiritul, de visele, moravurile şi credinţele epocii lui Hadrian. A ajuns să intre chiar în pielea personajului său. De asemenea fraza, ritmul au fost adaptate imaginii pe care Marguerite o avea despre subiectul său. Scriitoarea a procedat la fel de scrupulos cu fiecare dintre cărţile sale. Poate de aceea stilul său este diferit de la o carte la alta. Subiectele sale sînt multiple iar scriitoarea se subordonează capriciului terenului, de fiecare dată altul şi de aici senzaţia de „diversitate" şi de deosebit rafinament artistic. Totul dublat de o curiozitate veşnic trează, prin care se încearcă înţelegerea adevărului despre condiţia umană, călătorind în spaţiu şi în timp.

„Măsura întregii vieţi"

„Lumea este vastă — scria Marguerite Yourcenar în **«L'Oeuvre au noir»** şi **cine ştie dacă poate fi dilatată inima omului astfel încît să dea măsura întregii vieţi"**. Ce semnifică această idee, pe care scriitoarea a pus-o pe seama lui Zenon, personajul pe care-l plimbă prin Europa Renaşterii ? Ideea mai sus citată trebuie pusă în legătură cu laitmotivul întregii opere a scriitoarei, metafora „ochilor deschişi" (volumul de **„entretiens"** dintre Marguerite Yourcenar şi Matthieu Galey apărut în 1980 poartă chiar titlul „Cu ochii deschişi"). Această metaforă semnifică — aşa cum remarcă unii comentatori — nu numai o atitudine de viaţă, dar şi o lecţie supremă de eroism.

Ideea din „Opera la negru" nu defineşte doar ambiţia eroului — medicul alchimist Zenon, ci reprezintă chiar proiectul Margueritei Yourcenar. **„Măsura întregii vieţi"** — spaţiu şi timp, operă de scriitor care umblă cu paşi mari încolo şi încoace pe teritorii imense : Imperiul Roman, Spania şi Orientul Apropiat în **Mémoires d'Hadrien"**, China şi Grecia antică în **„Nouvelles orientales"**, Austro-Ungaria în **„Alexis ou le Traité du vain combat"**, Italia fascistă în **„Le Denier du rêve"**, Flandra în **„Souvenirs pieux"** şi **„Archives du Nord"**. Şi eseurile sale consacrate unor scriitori ca Virginia Woolf sau japonezul Mishima, precum şi cele în care a cercetat cu o vie curiozitate spirtualitatea negrilor.

„Măsura întregii vieţi" — societăţi trecute se ivesc sub ochii scriitoarei, sub această privire profundă pe care unii au calificat-o pe nedrept „paseistă" sau chiar „reacţionară". Dar Marguerite Yourcenar, acest pelerin umanist refractar la orice dogmă, s-a simţit angajată în problemele timpului său. Ea a exprimat în cărţile sale constatarea că lumea se află într-o necontenită mişcare şi că salvarea omului se află în el însuşi, în forţa şi judecata sa. Altfel cum să interpertăm mărturia scriitoarei pentru care nu există bucurie mai mare **„decît de a aparţine acestei specii agitate de oameni din era industrială, care domesticesc focul, transformă substanţa lucrurilor şi scrutează depărtările astrelor"**. Perspectiva Margueritei asupra vieţii s-a bazat pe un simţ al evoluţiei remarcabil, iar impresia de vigoare plină şi densă pe care o are cititorul atunci cînd parcurge o carte semnată Yourcenar vine, fără îndoială, din faptul că scriitoarea a ştiut să topească în pagina scrisă însuşi procesul maturizării sale.

★

1987. Marguerite Yourcenar străbate aleile din jurul frumoasei case de lemn vopsită în alb din mica insulă. Merge cu paşi înceţi şi vorbeşte grav într-un frumos limbaj presărat cu expresii de salon, o reminiscenţă a copilăriei sale. Este îmbrăcată într-o pelerină care îi lasă libere doar mîinile, iar pe chipul brăzdat de riduri are un zîmbet de bunicuţă. Vorbeşte tot timpul, dar nu pentru a-şi întreţine interlocutorii cu mici povestioare de salon. Ceea ce spune Marguerite Yourcenar capătă dintr-o dată alte dimensiuni. Pe ţărmul oceanului şi în faţa munţilor, Marguerite se plimbă şi împărtăşeşte visările sale obişnuite. Ea vorbeşte despre Terra care se învîrte scîrţîind din toate încheieturile, despre poluarea care ne ameninţă, despre ploile acide care distrug pădurile, despre cataclismul nuclear care ne pregăteşte „iarna neagră", despre societatea care ucide în copii capacitatea de a se mira. Ea evocă toate acestea fără tristeţe sau scepticism, ci numai cu luciditate. Vorbeşte despre lumea insulei pe care s-a stabilit în urmă cu 37 de ani, rememorîndu-şi etapele mai importante ale vieţii. Scriitoarea care refuză din principiu exhibiţionismul literar a aşteptat parcă prea mult timp şi acum are chef să vorbească. Vorbeşte despre sine şi despre locurile sale preferate de odihnă din Mexic sau India, despre selecţia de blues-uri culese din New Orleans şi pe care le pregăteşte pentru o editură franceză, despre faptul că a continuat să cutreiere lumea cu scopul de a amplifica „Memoriile lui Hadrian", deja traduse în multe limbi ale lumii, despre un proiect mai vechi de care şi-a amintit atunci cînd în arhivele editurii Gallimard s-a găsit o scrisoare de-a sa, prin care propunea, în tinereţe, o carte despre ultima dragoste a împăratului roman... Împliniri şi... proiecte...

Copilul care aruncă o piatră în apă

Marguerite Yourcenar povesteşte aproape la fel de frumos precum scrie. Erudiţia sa are nuanţe ce demonstrează interesul deosebit pe care l-a manifestat pentru cercetarea personală a diferite domenii. Găseşte ceva de comentat, filozofează, oferă amănunte inedite : Samuel de Champlain, descoperitorul Quebec-ului este cel care a botezat insula Mont-Désert şi tot el ştia să ofere ospeţe de pomină musafirilor săi ; episcopul-diplomat Charles Maurice de Talleyrand, fugind din faţa Revoluţiei, a deschis o agenţie imobiliară în aceste ţinuturi şi s-a îndrăgostit de o frumoasă mulatră căreia i-ar fi plătit oricît pentru a-i intra în graţii, ceea ce a şi făcut de altfel ; sau cum Nathalie Barney, una dintre „reginele" de pe timpul aşa-numitei „Belle Epoque" pariziene, îşi etala fără pudoare obiceiurile de curtezană, întreţinînd bîrfa locului.

S-ar putea replica faptul că Marguerite Yourcenar a trăit în ultima parte a vieţii mai mult din amintiri, dar afirmaţia ar fi o greşeală. Acest lucru l-ar putea spune numai cineva care nu a cunoscut-o îndeajuns de bine pe Marguerite. La mii de leghe depărtare de Paris şi de Academie, Marguerite a fost o femeie a calmului şi tihnei cotidiene. Ea ştia să vorbească despre dulceţuri şi zarzavaturi, flori ornamentale şi probleme de actualitate, cum ar fi protecţia mediului înconjurător. A fost membră a aproape 40 de asociaţii ecologice şi a militat împreună cu cîteva prietene pentru deschiderea unui mare parc natural, cu scopul de a conserva speciile vegetale aflate în pericol. **„Ideea ne-a entuziasmat**, spunea scriitoarea, **dar eu cred că nu este suficient să semnezi petiţii pentru a salva mediul înconjurător. Trebuie început prin a planta cartofi, roşii, problemele trebuie luate de la bază, aşa cum face Brigitte Bardot pentru animale"**.

Strălucitor personaj. La 84 de ani, nevoia sa de fericire a fost la fel de violentă ca atunci cînd era tînără. Fără să vrei, în Marguerite Yourcenar puteai reuşi, să vezi **copilul** care se trezeşte pe malul unui lac, aruncă o piatră în apă şi tot el se miră de cercurile pe care le face. Lumea sa a fost întotdeauna încărcată de poezie. Să fi fost, oare, ea aceea despre care scria într-una din cărţile sale ? **„Copila va cădea şi se va ridica julindu-şi genunchii, va învăţa nu fără efort să se slujească de propriii ei ochi, pe care, mai apoi, ca şi înotătorii, va învăţa să-i ţină larg deschişi"**.

FLORIAN MICŞAN

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii. Tel. 17 60 10. 17 60 20. Abonamentele se fac la oficiile poştale şi difuzorii din întreprinderi şi instituţii — Tiparul : Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii". Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRES FILATELIA" — Sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

40 364